

Tilfinningar og traust

Tengsl kvíða og reiði við pólitískt traust

Helga Lára Haarde

**Lokaverkefni til MS-gráðu
Sálfræðideild
Heilbrigðisvíssindasvið**

Tilfinningar og traust

Tengsl kvíða og reiði við pólitískt traust

Helga Lára Haarde

Lokaverkefni til MS-gráðu í sálfræði
Leiðbeinendur: Hulda Þórisdóttir og Fanney Þórsdóttir

Sálfræðideild
Heilbrigðisvíssindasvið Háskóla Íslands
Október 2011

Ritgerð þessi er lokaverkefni til MS gráðu í sálfræði og er óheimilt að afrita ritgerðina á nokkurn hátt nema með leyfi rétthafa.

© Helga Lára Haarde 2011

Prentun: Háskólaprent
Reykjavík, Ísland 2011

Pakkarorð

Ég tileinka þessa meistararitgerð Friðriki Helga Jónssyni leiðbeinanda mínum og læriföður í sálfræðináminu sem lést þann 12. desember 2010, langt fyrir aldur fram. Ég vil þakka honum öll góðu ráðin og leiðsögnina gegnum nám mitt allt. Við gerð þessarar ritgerðar kom Friðrik oft upp í huga mér og ég velti því fyrir mér hvernig hann hefði leiðbeint mér með þau vandamál sem upp komu. Ég vil einnig nota tækifærið og þakka leiðbeinendum mínum, þeim Huldu Þórisdóttur og Fanneyju Þórsdóttur fyrir alla hjálpina. Án þeirrar hefði þessi meistararitgerð aldrei litið dagsins ljós. Ég vil sérstaklega þakka Huldu fyrir að kynna mig fyrir þeim skemmtilega heimi sem stjórnmmálasálfræði er. Að lokum vil ég þakka eiginmanni mínum, Vigni Hafþórssyni, fyrir ómetanlegan stuðning og skilning.

Útdráttur

Pólítiskt traust skiptir máli í öllum lýðræðislegum samfélögum. Í samfélögum þar sem fólk treystir ekki stjórnvöldum er hætta á spillingu og að hættuleg öfgaöfl nái völdum. Einnig hafa stjórnmálamenn takmarkað umboð til athafna þegar fólk treystir þeim ekki. Það er því mikilvægt að átta sig á því hvaða þættir hafa áhrif á pólítiskt traust og ekki síst hvaða þættir geta dregið úr því. Fyrri rannsóknir hafa fyrst og fremst beinst að bakgrunnsbreytum en þó er ýmislegt sem bendir til þess að áhugavert samsplið geti verið milli tilfinninga og trausts. Í þessari ritgerð er að finna fræðilegan inngang um pólítiskt traust og samspli þess við félagslegt traust og tilfinningar. Einnig eru kynntar niðurstöður rannsóknar þar sem skoðað var hvaða tengsl kvíði og reiði hafa við pólítiskt traust. Greind eru svör yfir 4.000 Íslendinga úr könnunni Heilsa og líðan Íslendinga (2009). Fyrstu niðurstöður voru kynntar á ársþingi Sálfræðingafélagsins í apríl 2011. Lokaniðurstöður birtast svo í fræðigrein sem ætlunin er að senda í erlent ritrýnt tímarit til birtingar. Beitt var formgerðargreiningu til að setja upp líkan þar sem tengsl kvíða og reiði við pólítiskt traust miðlast gegnum félagslegt traust. Með því er einnig reynt að sýna fram á félagslegt traust sem sálfræðilegan undanfara pólítiskst trausts. Með gögnunum gefst tækifæri til að skoða samspli tilfinninga og trausts á tímum þar sem traust til stjórnvalda hefur hrunið, bæði á Íslandi sem og víðs vegar annars staðar í heiminum. Niðurstöður sýna að tengsl reiði við pólítiskt traust eru að fullu miðluð gegnum félagslegt traust en tengsl kvíða við pólítiskt traust eru miðluð að hluta. Rannsóknin sýnir að kvíði og reiði draga úr pólítísku trausti en sambandið er þó ekki svo einfalt þar sem nauðsynlegt er að taka miðlunarbreytuna félagslegt traust með í reikninginn.

Efnisyfirlit

Kafli 1: Fræðilegur inngangur	8
Inngangur.....	8
Af hverju að rannsaka pólitískt traust?	8
Hvað er pólitískt traust?	10
Hvernig er pólitískt traust mælt?.....	11
Hvernig má skýra pólitískt traust?	12
Hvaða þættir hafa áhrif á pólitískt traust?	13
Tengsl félagslegs trausts við pólitískt traust	16
Tilfinningar í stjórnmálum	19
Tilfinningar og traust	22
Tengsl tilfinninga við pólitískt traust?	26
Skiptir pólitískt traust máli?.....	27
Tilgangur rannsóknar	30
Kafli 2: Grein úr ráðstefnuriti - Tilfinningar og traust	32
Inngangur.....	32
Aðferð	34
Þáttakendur	34
Mælitæki	34

Tölfræðileg úrvinnsla.....	35
Niðurstöður	35
Ályktanir	36
Heimildir.....	37
Kafli 3: Anger, anxiety and political trust: the mediating role of social trust	401
Abstract	42
Theories and hypotheses	46
Political trust.....	46
Social trust and political trust.....	47
Political trust and emotions	49
Anger and social trust.....	51
Anxiety and social trust.....	52
Method	54
Results.....	58
Discussion	61
References	66
Tables and figures	73
Heimildir	78

Traust er samtvinnað öllum mannlegum samskiptum. Án trausts gætum við ekki umgengist fjölskyldu, vini og nágranna. Ef við hefðum ekki að minnsta kosti örlítið traust til náungans gætum við tæpast tekið þátt í samféluginu. Án trausts gætum við aldrei yfirgefið heimili okkar án þess að vera hrædd, gætum ekki stundað viðskipti við aðra, því við treystum því ekki að komið yrði heiðarlega fram við okkur og svo mætti áfram lengi telja. Traust er því mikilvægur þáttur í öllum mannlegum samskiptum. Í öllum samfélögum gilda reglur, bæði skrifaðar reglur eins og lög en einnig óskrifaðar reglur. Við treystum því að aðrir fari eftir þessum reglum og við gerum slíkt hið sama til að samfélagið virki sem slíkt og ekki myndist upplausnarástand. Traust má því skilgreina í samhengi við sambandið milli þess sem treystir (*trustor*) og þess sem er treyst (*trustee*) (Taddeo, 2009). Sá sem treystir, treystir því að sá sem er treyst muni ekki gera eithvað sem á einhvern hátt er þeim sem treystir í óhag. Traust er til staðar þegar annar aðilinn er frjáls til að geta mögulega valdið hinum vonbrigðum en það bundinn að hann muni ekki gera það því sambandið er það eftirsóknarvert (Gambetta, 2000). Traust er líka háð tilteknu fólki eða aðstæðum (Newton, 2007). Ég get til dæmis treyst vinkonu minni til að mæla með góðri bíómynd en ég treysti henni ekki til að keyra bílinn minn.

Í lýðræðislegum samfélögum má svo finna aðra tegund trausts, við treystum því að kjörnir fulltrúar, þ.e. stjórnvöld muni vernda hagsmuni okkar og taka ákvarðanir með okkar hag að leiðarljósi. Þess konar traust gengur alla jafna undir nafninu pólitískt traust og er meginviðfangsefni þessar ritgerðar.

Afhverju að rannsaka pólitískt traust?

Í öllum lýðræðisríkjum skiptir pólitískt traust miklu máli en erfitt er að rannsaka pólitískt traust annars staðar en í lýðræðisríkjum, því pólitískt traust tengist lýðræði órofa böndum (Lindstrom og Mohseni, 2009). Lýðræðisríki eru að mörgu leyti

grundvölluð á pólítísku trausti því skortur á því eykur líkur á spillingu og að hættuleg öfgaöfl nái völdum (Listhaug og Ringdal, 2008). Þegar borgararnir treysta yfirvöldum illa eða ekki getur það grafið undan lögmæti þeirra yfirvalda og valdið því að borgararnir telja sig síður bundnir af ákvörðunum þeirra (Dalton, 2004, 165-169). Þegar yfirvöld njóta trausts eiga þau auðveldara með að taka ákvarðanir án þess að leita samþykkis borgaranna fyrir hverri ákvörðun. Yfirvöld þurfa heldur ekki að beita þvingunum ef pólítiskt traust er mikið og fólk sættir sig frekar við að fórna skammtímahagsmunum sínum fyrir langtímahagsmuni allrar þjóðarinnar þegar það treystir yfirvöldum vel (Mishler og Rose, 1997). Það má því segja að stjórnmálamenn hafi lítið umboð til athafna þegar fólkvið treystir þeim ekki (Mishler og Rose, 1997). Til að fulltrúalýðræðið virki eins og það á að gera er því pólítiskt traust afar mikilvægt (Mishler og Rose, 1997). Pólítiskt traust getur þó verið tvíbent sverð. Of mikið traust til stjórnvalda getur orðið til þess að borgararnir verði of kærulausir og sýni stjórnvöldum ekki nægjanlegt og nauðsynlegt aðhald (Mishler og Rose, 1997). Pippa Norris (1999, bls. 27) bendir á að það að treysta stjórnvöldum í blindni geti haft alveg jafn slæmar afleiðingar fyrir lýðræðið og of lítið traust til stjórnvalda. Öfgar í báðar áttir geta því haft jafn slæmar afleiðingar.

Íslenskar skoðanakannanir sýna greinilega að traust Íslendinga til stjórnvalda og stofnana samfélagsins hefur minnkað verulega frá gjaldþróttíslensku bankanna haustið 2008 (Pjóðarpúlsinn, 2011). Sömu sögu er að segja víðsvegar annars staðar í Evrópu þar sem nýlegar rannsóknir sýna meðal annars marktæka minnkun á trausti til helstu stofnana Evrópusambandsins líkt og Framkvæmdarstjórnar Evrópusambandsins, Evrópupingsins og Seðlabanka Evrópu (Roth, 2009). Í Bandaríkjum er hið sama upp á teningnum þar sem nýlegar skoðanakannanir sýna að á fyrri hluta árs 2011 sögðust

aðeins 29% aðspurðra treysta stjórnvöldum í Washington. Til samanburðar var þetta hlutfall næstum 60% á árinu 2002 (Pew rannsóknarmiðstöð, 2011).

Í ljósi þessa mikla hruns í trausti til stjórnvalda út um allan heim er mikilvægt að skilja hvaða þættir það eru sem hafa áhrif á pólitískt traust og sérstaklega hvaða þættir draga úr því. Það er ekki síður mikilvægt þegar horft er til þess að rannsóknir hafa sýnt að lítið pólitískt traust getur haft slæmar afleiðingar fyrir samfélög í heild sinni, til dæmis leitt til minni löghlýðni borgaranna (Marien og Hooghe, 2011).

Hvað er pólitískt traust?

Við hvað er átt við þegar talað er um pólitískt traust? Samkvæmt Hooghe (2011) er pólitískt traust eitt torskildasta efnið í rannsóknum í stjórnmálafræði. Í víðum skilningi er pólitískt traust það traust sem fólk ber til stjórnvalda en getur einnig átt við traust til stjórnmálamanna, stjórnmálaflokkja og stofnana samfélagsins (Newton, 2007). Pólitískt traust er því viðhorf fólks til stjórnvalda sem að einhverju leyti byggir á því hversu vel þau standa sig (Hetherington, 1998). Miller og Listhaug (1990) skilgreina pólitískt traust sem það traust sem fólk hafi til stjórnvalda um að þau séu til staðar og muni alltaf gera það sem er rétt og hugsa um hagsmuni fólksins.

Hugtakinu pólitískt traust er stundum skipt upp í tvennt. Annars vegar er talað um traust til stjórnmálamanna og hins vegar er talað um traust til stofnana. Með trausti til stjórnmálamanna er átt við traust til einstakra stjórnmálamanna, stjórnmálaflokkja eða ríkisstjórna. Slíkt traust er álítið brothætt og sveiflukennt og flöktir því auðveldlega vegna utanaðkomandi áhrifa. Almennt er þó talið að það hafi ekki alvarlegar afleiðingar fyrir samfélög í heild sinni þó að traust til einstakra stjórnmálamanna minnki (Newton og Norris, 1999). Því er ekki eins farið með traust til pólitískra stofnana þar sem það er

talið vera mun stöðugra og þannig ekki jafnt viðkvæmt fyrir tímabundnum áhrifum og traust til einstakra stjórnmálamanna. Það skýrist að einhverju leyti af því að stofnanir eru ópersónulegar og því hugsanlegt að fólk tengi síður einstaka atburði við þær, líkt og hneykslismál, heldur frekar einstaklingana sem hlut eiga að máli (Newton og Norris, 1999). Stjórnmálamönnum er svo auðveldlega hægt að skipta út með kosningum en mikið vantraust í garð pólitískra stofnana verður ekki leyst á eins auðveldan hátt (Dalton, 2004, 157-159). Óánægju í samfélögum má því líklega betur merkja með hnignun í trausti til pólitískra stofnana frekar en hnignun í trausti til stjórnmálamanna.

Hvernig er pólitískt traust mælt?

Fræðimenn eru ekki á einu máli um hvernig heppilegast sé að mæla pólitískt traust. Oftast er annaðhvort mælt traust til stjórnmálamanna eða stofnana eða bæði í einu. Algengast er að spyrja um traust til stjórnvalda, tiltekinna stofnana, t.d. lögreglu og dómistóla, stjórnmálamanna og stjórnmálflokka og skeyta þeim spurningum saman í einn þátt, pólitískt traust (Zmerli og Newton, 2008). Nýlega hafa spunnist upp deilur um það hvort líta skuli á pólitískt traust sem þrívít hugtak (Fisher, van Heerde og Tucker, 2010) eða einvítthugtak (Hooghe, 2011). Fisher og félagar (2010) halda því fram að pólitískt traust sé ólíkt eftir þeim pólitísku stofnunum sem hlut eiga að máli og því eigi að gera greinarmun á þeim þar sem fólk geti treyst ólíkum stofnunum á ólíkan hátt. Hooghe (2011) telur rök Fisher og félaga (2010) hins vegar ekki sannfærandi og telur eðlilegt að mæla pólitískt traust í einum þætti sem mæli traust til nokkurra stofnana þar sem fólk geri ekki greinarmun á einstökum stofnunum heldur líti á pólitískt traust sem traust til stjórkerfisins í heild sinni. Fisher, van Heerde-Hudson og Tucker (2011) svara

gagnrýni Hooghe (2011) og telja að hann hafi misskilið í megindráttum þeirra rök og standa fast við fullyrðingar sínar um pólitískt traust.

Einnig er umdeilt meðal fræðimanna hvort pólitískt traust beri að rannsaka á grundvelli einstaklinga, þ.e. einstaklingsmun eða með því til dæmis að skoða pólitískt traust heilt yfir lönd og bera þá saman mismunandi lönd og ólík samfélög. Sem dæmi má nefna að Listhaug og Ringdal (2008) telja gagnlegt að rannsaka pólitískt traust út frá einstaklingsmun, en Newton (2007) telur heppilegra að rannsaka pólitískt traust með samanburði milli landa. Það fer að miklu leyti eftir viðfangsefni og rannsóknarspurningu hverju sinni hvor leiðin er heppilegri.

Hvernig má skýra pólitískt traust?

Mishler og Rose (2001) fjalla um tvær tegundir kenninga þegar kemur að því að útskýra tilurð pólitísks trausts. Annars vegar tala þeir um menningarkenningar (*cultural theories*) en samkvæmt þeim er pólitískt traust tilkomið af ytri aðstæðum. Það eigi upptök sín í menningarlegum viðmiðum sem fólk lærir í gegnum það samfélag sem það elst upp í. Þessar kenningar gera því ráð fyrir því að pólitískt traust sé (að einhverju leyti) til komið vegna félagslegs trausts sem vikið verður betur að síðar. Þess konar traust er í stuttu máli traust okkar til annarra í samféluginu. Það lærist snemma í lífinu og verður einskonar karaktereinkenni. Úr samfélagi sínu lærir fólk almennt að treysta eða vantreysta öðru fólkvi í samféluginu. Þetta traust yfirfærir svo að einhverju leyti á stjórnvöld og stofnanir samfélagsins.

Hins vegar tala þeir um stofnanakenningar (*institutional theories*) sem gera ráð fyrir því að pólitískt traust sé fyrst og síðast afleiðing af frammistöðu stjórnavalda og stofnana hverju sinni. Það að treysta stjórnvöldum og stofnunum sé að treysta því að

þessar stofnanir sinni hlutverki sínu samviskusamlega. Pólitískt traust, í þessu samhengi, byggir því á skynsemi. Með öðrum orðum að fólk treysti stjórnvöldum og stofnunum sem standi sig vel en vantreysti þeim sem geri það ekki.

Líklega er tilurð pólitísk trausts best skýrð með einhvers konar blöndu af þessum kenningum. Hugsanlegt er að sumir séu almennt líklegrir til að treysta stjórnvöldum betur en aðrir, til dæmis þeir sem almennt treysta öðru fólki vel. Það sé hins vegar ekki óháð frammistöðu stjórnvalda þar sem mat fólks á frammistöðu stjórnvalda spili að einhverju leyti inn í. Listhaug og Ringdal (2008) fjalla einmitt um tvö atriði sem talin eru geta skýrt breytileika á pólitísku trausti. Fyrra atriðið er einskonar pólitísk fjarlægð (*political distance*). Þannig myndi pólitískt traust minnka eftir því sem fjarlægðin milli stjórnvalda og borgara er meiri. Fjarlægðina er hægt að mæla með afstöðu borgaranna til málefna og stefnu stjórnvalda og hversu langt er á milli, þ.e. að hve miklu leyti eru borgararnir sammála stefnu stjórnvalda. Seinna atriðið er svo frammistaða stjórnvalda (*performance evaluation*) sem snýr að því hversu vel stjórnvöldum tekst að ná þeim markmiðum sem borgararnir eru sammála um, til dæmis góðri efnahagsstjórnun.

Hvaða þættir hafa áhrif á pólitískt traust?

Til að skilja hvað hefur valdið hruni í trausti til stjórnvalda út um allan heim er mikilvægt að skoða hvaða þættir það eru sem geta haft áhrif á pólitískt traust. Þekkt er að pólitískt traust er tiltölulega hátt í ríkum löndum og rótgrónum lýðræðisríkjum og að eftir því sem lönd eru samsett úr fleiri þjóðarbrotum verður pólitískt traust minna (Listhaug og Ringdal, 2008). Bakgrunnsbreytur á borð við aldur, kyn og menntun hafa einnig verið notaðar til að útskýra pólitískt traust. Á Norðurlöndunum hefur til dæmis

verið sýnt fram á að pólitískt traust mælist meira meðal eldra fólks, karla og þeirra sem eru meira menntaðir (Listhaug og Ringdal, 2008). Að sama skapi virðist sem fólk af lægri stéttum og minna efnað fólk treysti stjórnvöldum síður en þeir sem eru betur efnaðir (Schoon, Cheng, Gale, Batty og Deary, 2010). Samband þessara hefðbundnu bakgrunnsbreyta við pólitískt traust hefur þó yfirleitt mælst tiltölulega veikt (Listhaug og Ringdal, 2008). Fleiri þættir hafa einnig verið skoðaðir en rannsóknir hafa meðal annars sýnt að því betur sem fólk telur stjórnvöld standa sig við stjórн efnahagsmála, þeim mun betur treystir það stjórnvöldum og því meiri sýnilegur árangur stjórnvalda í mannréttindamálum þeim mun meira pólitískt traust (Lühiste, 2006). Neikvæð ímynd stjórnvalda getur svo einnig dregið út trausti fólks til þeirra (Hetherington, 1998). Morris og Klesner (2010) sýndu einnig fram á að spilling innan stjórnvalds og stjórnkerfis leiðir af sér lítið pólitískt traust sem svo aftur ýtir undir spillingu í samfélögum sem smám saman býr til mjög óæskilegan vítahring. Áhrif lífsgilda (*values*) á pólitískt traust hafa einnig verið rannsökuð. Devos, Spini og Schwartz, (2002) sýndu að þeir sem hafa mikla þörf fyrir öryggi, sýna mikla fylgispekt (*conformity*) og eru íhaldssamir, treystu stjórnvöldum betur en aðrir.

Rannsóknir hafa svo einnig sýnt að þegar kemur að pólitísku trausti þá skiptir máli hvaða stjórmálflokka fólk styður. Það kemur líklega fáum á óvart að fólk er líklegra til að segjast treysta stjórnvöldum ef það styður þá stjórmálflokka sem fara með völdin hverju sinni (Listhaug og Ringdal, 2008). Samkvæmt Anderson og LoTempio (2002) er hægt í hverjum kosningum að skilgreina sigurvegara, með öðrum orðum þá eru alltaf einhverjur sem vinna en aðrir sem tapa. Rannsókn þeirra í Bandaríkjum sýndi að fólk var mun líklegra til að segjast treysta stjórnvöldum vel ef það hafði kosið þann sem vann kosningarnar en þeir sem höfðu kosið þann sem tapaði kosningunum. Þeir sem treystu mest höfðu kosið bæði þann sem vann í

forsetakosningunum og þá sem unnu í þingkosningunum. Niðurstöður sýndu einnig að þessi áhrif voru mun sterkari fyrir forsetakosningar en þingkosningar, enda er þá alltaf mjög skýrt hver það er sem vinnur og hver það er sem tapar.

Stjórnmálaskoðanir fólks má jafnframt skoða burtséð frá ákveðnum stjórnmálflokkum en það er oftast gert með klassískri skiptingu í vinstri og hægri, en þau hugtök hafa lengi verið notuð til að skilgreina og skipta upp hugmyndafræði stjórnmálanna. Þessi skipting milli vinstri og hægri hefur á köflum verið umdeild, ekki síst fyrir það að vera of mikil einföldun á flóknum viðhorfaklösum (Mair, 2007), en þrátt fyrir það er hún enn í dag sú skilgreining sem mest er notuð, ekki einungis í stjórnmálafræði, heldur einnig í sálfræði, félagsfræði, sagnfræði og jafnvel líffræði (Bobbio, 1996). Rannsóknir á mælifræðilegum eiginleikum vinstri-hægri víddarinnar benda einnig til þess að þrátt fyrir einföldunina sé hún skilvirk og réttmæt leið til að bregða mælistiku á stjórnmálaviðhorf fólks (Feldman, 2003). Fólk er almennt nokkuð tamt að tala um vinstri og hægri og veit hvað við er átt þegar talað er um þessi hugtök (Feldman, 2003). Þessari skiptingu á milli vinstri og hægri virðist því takast ágætlega að einfalda og skýra annars frekar flókinn pólitískan veruleika. Þetta á ekki síst við um kjósendur sem virðast almennt ekki eiga í erfiðleikum með að staðsetja sjálfa sig og stjórnmálflokka á þessum kvarða (Mair, 2007; Thorisdottir, Jost, Leviatan og Shrout, 2007). Samkvæmt Bobbio (1996) er muninn á milli vinstri og hægri helst að finna í viðhorfi til jafnréttis, bæði efnahagslegs og félagslegs. Þannig séu þeir sem hallist meira til vinstri frekar fylgjandi jafnrétti, en þeir sem hallist meira til hægri líti á ójafnrétti sem óumflýjanlegan hluta samfélagsins. Muninn á vinstri og hægri á Íslandi má hugsanlega best skýra með afstöðu til efnahagsmála, þ.e. hvert hlutverk ríkisins eigi að vera í að tryggja efnahagslega velsæld og jöfnuð (Hulda Þórisdóttir, 2010). Oft er talað um að munurinn á vinstri og hægri sé hvað skýrastur í Bandaríkjunum en þar hafa rannsóknir

aðallega snúið að muninum milli frjálslyndra (*liberal*) og íhaldssamra (*conservative*) (Jost, Glaser, Kruglanski og Sulloway 2003). Inglehart og Klingemann (1976) halda því á hinn bóginn fram að það sé margt sem bendi til þess að munurinn sé ekkert minna skýr í Evrópu en í Bandaríkjunum. Það er þó alls kostar óvist að sami grundvöllur liggi að baki hugtökunum í öllum löndum, þrátt fyrir að sömu orðin séu notuð. Merking á vinstri og hægri virðist í fljótu bragði talsvert ólík milli til dæmis Bandaríkjanna og Evrópu og jafnvel mjög ólík innan Evrópalandanna (Mair, 2007). Þetta getur gert samanburð milli landa nokkuð strembinn og því eitthvað sem þarf að huga að þegar kemur að því að bera saman stjórnmálaskoðanir milli landa.

Rannsóknir hafa sýnt að það hvar fólk staðsetur stjórnmálaskoðanir sínar á vinstri – hægri kvarða tengist því hversu vel það treystir stjórnvöldum. Þeir sem staðsetja sig til vinstri treysta stjórnvöldum til dæmis að jafnaði verr en þeir sem staðsetja sig til hægri í stjórnmálum. Listhaug og Ringdal (2008) sýndu fram á að hægrimenn höfðu meira traust á stjórnkerfinu en vinstrimenn. Þetta skýrist að einhverju leyti af ólíku viðhorfi vinstri og hægri manna til jafnréttis líkt og minnst var á að ofan. Anderson og Singer (2008) sýndu fram á í löndum þar sem launaójöfnuður er mikill treysti fólk stjórnvöldum síður. Þessi neikvæðu áhrif launaójöfnuðar á pólitískt traust áttu þó mun frekar við vinstri menn þar sem upplifun á launaójöfnuði skipti engu máli fyrir pólitískt traust hægri manna.

Tengsl félagslegs trausts við pólitískt traust

Félagslegt traust vísar til þess trausts sem fólk almennt hefur til annarra. Þá er átt við traust til fjölskyldu og vina en einnig að fólk treystir því að aðrir muni ekki valda þeim skaða ef þeir komast hjá því og annað fólk muni gæta hagsmunu þess ef þörf krefur (Newton, 2007). Við treystum því til dæmis að við getum gengið örugg um götur.

Félagslegt traust er því eins konar gildi eða viðhorf sem fólk hefur til þess samfélags sem það býr í (Delhey og Newton, 2003).

Kenneth Newton (2007) skiptir félagslegu trausti upp í tvennt. Í fyrsta lagi talar hann um sértækt traust (*particularized trust*) en með því er átt við traust til þeirra einstaklinga sem við þekkjam vel, fjölskyldu, vina eða þeirra sem tilheyra hópi sem við tilheyrum. Þessi tegund trausts getur einnig myndast innan ákveðinna hópa, til dæmis trúarhópa. Þetta getur haft bæði góðar og slæmar hliðar. Taka mætti hóp eins og mafíuna sem dæmi, þar má ímynda sér að traust innan hópsins sé mjög mikið sem er mjög gott fyrir mafíuna en ekki endilega fyrir annað fólk. Svona traust er oft að finna í litlum samfélögum þar sem fólk hefur mikil samskipti innbyrðis. Einnig getur almennt vantraust fólks í samfélagi ýtt fólkni út í félagsskap við hópa sem þessa.

Í öðru lagi talar hann um almennt traust (*generalized trust*), en með því er átt við traust til ókunngra eða traust milli fólks sem þekkist ekki endilega vel, líkt og algengt er í stórum samfélögum. Welch, Rivera, Conway, Yonkoski, Lupton, Giancola, (2005) tala um að í þannig tilvikum treystum við einfaldlega traustinu sjálfu, þar sem ekki er auðvelt að sjá hvernig slíkt traust myndast milli fólks sem hefur mjög ólikan bakgrunn, er af mismunandi þjóðerni og hefur ólíkar trúarskoðanir.

Freitag og Traunmuller (2009) staðfesta þessa skiptingu milli sértæks og almenns trausts í rannsókn sinni. Þar greindu þáttakendur á milli þess að treysta fólkni sem stendur þeim nær og að treysta ókunnugum. Þeir sýndu einnig fram á að þessar hugsmíðir tengjast mjög sterkt en fólk sem treysti sínum nánustu mjög vel var líklegra til að treysta ókunnugum betur. Þeirra rannsókn sýnir því fram á hvernig sértækt traust er í raun undirstaða almenns trausts.

Newton (2007) fjallar einnig um hvernig félagslegt traust virðist að einhverju leyti vera forréttindi hinna ríku og betur menntuðu, en félagslegt traust hefur í

rannsóknum mælst meira í þessum hópum. Möguleg skýring er að þeir sem eru ríkari geta leyft sér að treysta. Með öðrum orðum þá geta þeir búið í öruggari hverfum og gert viðeigandi ráðstafanir til að tryggja öryggi sitt. Rannsóknir hafa einnig sýnt fram á tengsl félagslegs trausts við bakgrunnsbreytur. Ekki hefur verið sýnt fram á óyggjandi tengsl trausts við kyn, því sumar rannsóknir sýna að konur mælast hærri á félagslegu trausti á meðan aðrar sýna að karlar mælast hærri. Sumar rannsóknir sýna einnig að gift fólk er líklegra til að mælast hærra á félagslegu trausti en einhleypt fólk (Allum, Patulny, Read og Sturgis, 2010; Sturgis, Patulny og Allum, 2007). Aðrir hafa svo bent á tengsl félagslegs trausts við vellíðan, hamingju og lífsánægju (Putnam, 2000), en almennt treysta þeir sem eru hamingjusamir, lífsglaðir og ánægðir meira en aðrir. Félagslegt hefur mælst nokkuð stöðugt í Evrópu á síðastliðnum áratug (Allum, Sturgis og Read, 2010).

Samkvæmt menningarlegum kenningum um pólitískt traust, sem minnst var á að framan ættu að vera jákvæð tengsl á milli félagslegs - og pólitísks trausts. Kenningar um félagslegan auð (*social capital theory*) (t.d. Putnam, 2000) gera ráð fyrir því sama. Putnam (1993, 2000) skilgreinir félagslegan auð sem almenn samfélagsleg viðmið um traust, gagnkvæmi og borgaralegar skuldbindingar sem snúa að heildarhagsmunum samfélagsins. Samkvæmt þessum kenningum eru því þeir sem almennt treysta öðru fólki vel, líklegri til að treysta stjórnvöldum og stofnunum betur. Þannig ætti félagslegt traust að vera einskonar sálfræðilegur undanfari pólitísks trausts. Rannsóknir hafa þó verið nokkuð misvísandi þegar kemur að þessu sambandi. Sumar rannsóknir hafa fundið lítið sem ekkert samband á milli félagslegs og pólitísks trausts (Kaase, 1999) en aðrar hafa fundið nokkuð sterkt jákvæð tengsl (Jagodzinski og Manabe 2004; Newton og Norris, 1999, Bäck og Kestilä, 2008). Niðurstöður Zmerli og Newton (2008) sýndu sterkt jákvætt samband milli þess að mælast hátt á félagslegu trausti og að treysta stjórnvöldum

og voru þessar niðurstöður marktækar bæði í Bandaríkjunum og í 23 Evrópulöndum. Að þeirra mati höfðu fyrri rannsóknir sem sýndu lítið sem ekkert samband ekki byggst á nægjanlega áreiðanlegum mælingum. Mælingar hugsmíðanna virðast því skipta miklu máli fyrir tengsl félagslegs trausts og pólitíksks trausts. Þannig virðast rannsóknum sem notast bara við eina spurningu til að mæla hugsmíð eða nota stutta svarkvarða ekki takast að sýna fram á samband á milli félagslegs og pólitíksks trausts. Rannsóknir sem á hinn bóginn mæla hugsmíðarnar með nokkrum spurningum og nota 7-11 punkta Likert svarkvarða virðast frekar sýna fram á sterkt jákvætt samband (Zmerli og Newton, 2008). Að auki sýndu Allum, Sturgis og Read (2010) að einstaklingar sem mælast háir á félagslegu trausti eru einnig líklegrir til að treysta stjórnvöldum og pólitískum stofnunum. Allum, Patulny, Read og Sturgis (2010) sýndu svo fram á að þessi tengsl héldu þrátt fyrir að stjórnað væri fyrir áhrif ýmissa bakgrunnsbreyta á borð við aldur, kyn og tekjur. Miðað við það sem fram hefur komið má búast við að félagslegt traust hafi jákvæð tengsl við pólitískt traust, þannig að þeir sem almennt séð treysta öðru fólk vel séu líklegrir til að treysta stjórnvöldum betur.

Tilfinningar í stjórnmálum

Tilfinningar skipta máli í stjórnmálum. Það sést ekki síst á því hvernig stjórnmálamenn og stjórnmálauflokkar reyna að ná til kjósenda sinna með því að höfða til tilfinninga þeirra. Ted Brader (2005) sýndi einmitt fram á að pólitískar auglýsingar geta breytt viðhorfum og hegðun fólks einfaldlega með því að nota tilfinningaþrungið myndefni eða tónlist til að ýta við tilfinningum fólks. Fræðimenn innan stjórnmálafræði hafa lengi gert sé grein fyrir hversu stórt hlutverk tilfinningar geta spilað í stjórnmálum. Allt frá Aristóteles, Plato, Hobbes og Descartes og fram til dagsins í dag hafa fræðimenn

skilið nauðsyn þess að skilja tilfinningar til þess að geta áttað sig á mannlegri hegðun, ekki síst í stjórnmálum (Marcus, 2000). Talsvert hefur þó skort á að vísindalegum aðferðum hafi verið beitt til að skilja þetta áhugaverða samband. Að einhverju leyti er það vegna þess viðhorfs sem hefur verið ríkjandi innan stjórnmálafræði að skynsemi skipti meira máli í stjórnmálum en tilfinningar þannig að ákvarðanir kjósenda byggist frekar á skynsemi en tilfinningum (Marcus, 2000). Í bók sinni „The Political Brain“ fjallar Drew Westen (2007, bls. 3-25) um þau grundvallarmistök sem hann telur að demókratar í Bandaríkjunum hafi gert alltof lengi, einmitt það að gera ráð fyrir því að skynsemi ráði því hvernig fólk kýs. Að hans mati hafa rebúblikanar áttað sig á því að það eru ekkert síður tilfinningar en skynsemi sem stjórna því hvernig fólk kýs. Þannig segir Westen (2007, bls. 3-25) að bandarísk stjórn mál snúist ekki um rauðu og bláu fylkin (*red and blue states*) eins og oft er talað um í Bandaríkjunum, heldur snúist kosningar fyrst og fremst um hugarástand kjósenda (*voters' states of mind*).

Áhrif tilfinninga hafa smám saman verið að hljóta stærri sess í rannsóknum, sérstaklega innan stjórnmálasálfræði. Rannsakendur hafa í auknum mæli farið að veita því athygli hvernig tilfinningar og stjórn mál fléttast saman (Ladd og Lenz, 2008), en það er ekki þar með sagt að fræðimenn séu almennt sammála um hvernig áhrifum tilfinninga innan stjórn mála er háttáð (Marcus, 2000). Fræðimenn hafa skoðað áhrif tilfinninga innan stjórn mála frá ólkum sjónarhornum en sumir fræðimenn einbeita sér helst að því að rannsaka einstaka stjórn málamenn og leiðtoga í stjórn málum á meðan aðrir einbeita sér að því að skoða stóra hópa, t.d. kjósendur. Fyrri hópurinn er því helst að skoða persónuleika og ákvarðanatöku tiltekinna einstaklinga og notast því iðulega við eigindlegar rannsóknaraðferðir. Seinni hópurinn beitir fyrst og fremst megindlegum rannsóknaraðferðum, líkt og tilraunum og könnunum til að svara spurningum um áhrif tilfinninga á stjórn málatengdar ákvarðanir, til dæmis hvern skuli kjósa og hvaða málefni

höfði til fólks (Marcus, 2000). Diana Mutz (2007) bendir samt á að áhrif tilfinninga á stjórnmálatengda hegðun séu ekki eins og skýr og margir vilja halda þar sem hugtök eins og tilfinningar séu mismunandi skilgreind milli rannsókna, sem geri samanburð erfiðan. Dulúðin sem fylgir tilfinningum er því hugsanleg skyring hvers vegna erfitt hafi reynst að rannsaka áhrif tilfinninga í stjórnálum (Marcus, 2000). Ted Brader (2011) hvetur þó fræðimenn til dáða og bendir á að vísindalegar rannsóknir á áhrifum tilfinninga í stjórnálum séu nauðsynlegar til að öðlast betri skilning á þessu flókna sambandi.

Fyrri rannsóknir hafa þó sýnt að tilfinningar geta haft áhrif á skoðanir og viðhorf fólks í samhengi við tilfinningarnar, jákvæðar jafnt sem neikvæðar (Lerner og Keltner, 2000). Tilfinningar eru yfirleitt flokkaðar og skilgreindar eftir því hvort þær eru jákvætt eða neikvætt hlaðnar (Smith og Ellsworth, 1985; Dunn og Schweitzer, 2005). Tilfinningar má svo flokka enn frekar með annars stigs flokkun, þ.e. mati á vissu (hversu mikla vissu hef ég um aðstæður sem tilfinningar koma fram í), mat á athygli og fyrirhöfn (hversu mikla athygli þarf ég að veita aðstæðum sem tilfinningar koma fram í) og mat á stjórnun á aðstæðum (að hve miklu hef ég stjórn á aðstæðum) (Dunn og Schweitzer, 2005; Smith og Ellsworth, 1985).

Kenningar Schwarz og Clore (1988) um tilfinninga-upplýsinga líkanið (*affect-as-information model*) byggja á því að fólk hættir til að tengja tilfinningar sínar og líðan við ótengdar skoðanir, viðhorf og ákvarðanir sínar. Með öðrum orðum má segja að fólk láti jákvætt eða neikvætt hlaðnar tilfinningar eða líðan hafa áhrif á skoðanir sínar og ákvarðanir (Schwarz og Clore, 1988). KenningarForgas (1995) um tilfinningablöndun (*affect infusion model*) gera ráð fyrir að tilfinningar geti haft áhrif á dómgreind og ákvarðanir fólks í þeim tilvikum þar sem notast við leiðsagnarreglur (*heuristics*) í ákvarðanatöku en ekki í tilvikum þar sem fólk notar upplýsingar og rökhugsun í

ákvarðanatöku. Samkvæmt líkaninu er mögulegt að tilfinningar og líðan hafi ólík áhrif á mismunandi ákvarðanir eða gerðir af ákvörðunum.

Tilfinningar og traust

Er hægt að yfirfæra það sem fram hefur komið um áhrif tilfinninga yfir á traust? Hvaða áhrif geta tilfinningar mögulega haft á traust? Samkvæmt tilfinninga-upplýsinga líkani Schwarz og Clore (1988) er líklegt að tilfinningar hafi áhrif á ákvarðanir sem eru flóknar og tilfinningahlaðnar (Schwarz, 1990). Það á einmitt vel við traust en ákvarðanir sem tengjast trausti eru taldar geta verið bæði flóknar og tilfinningaþrungnar (Williams, 2001). Líkan Forgas (1995) um tilfinningablöndun gerir svo ráð fyrir að tilfinningar geti haft áhrif á ákvarðanatöku þegar djúpri hugsun er ekki beitt og frekar er stuðst við vísbendi og leiðsagnarreglur. Ákvörðunin um að treysta er einmitt oft ekki tekin út frá skynsamlegri afstöðu heldur frekar með þumalputtareglum og „út frá tilfinningu“.

Fáar rannsóknir eru til á samspili tilfinninga og trausts. Dunn og Schweitzer (2005) rannsókuðu hvaða áhrif tilfinningar hefðu á traust og sýndi rannsókn þeirra að neikvætt hlaðnar tilfinningar, eins og reiði, drógu úr trausti en jákvætt hlaðnar tilfinningar, eins og hamingja, juku traust. Gino og Schweitzer (2008) sýndu svo fram á hvernig þáttakendur sem upplifðu reiði treystu marktakt verr en þáttakendur sem upplifðu hamingju. Jones og George (1998) hafa haldið því fram að jákvæðar tilfinningar geti valdið jákvæðari skynjun á einstaklingum og atburðum þar sem þar sem jákvæða tilfinningin smitast yfir. Það geti til dæmis leitt til þess að einstaklingur treysti öðrum meira en ella. Myers og Dingley (2011) sýndu einnig fram á að neikvæðar tilfinningar draga úr trausti en þó aðeins fyrir tilfinningar sem einkennast af mikilli óvissu, eins og kvíði.

Þegar litið er til þeirra kenninga og niðurstaðna rannsókna sem reifaðar voru hér að framan er áhugavert að velta því upp hvaða áhrif einstaka tilfinningar eru líklegar til hafa áhrif á traust. Kvíði (*anxiety*) er almennt álitinn neikvætt hlaðin tilfinning. Kvíða má skilgreina sem einskonar ástand sem getur mögulega valdið hugrænum, tilfinningalegum og líkamlegum viðbrögðum, haft áhrif á hegðun fólks (Sarason, 1984) og jafnvel valdið sálrænum skaða (Moore, Chung, Peterson, Katzman og Vermani, 2009). Neikvæðar hugsanir fylgja kvíða ásamt líkamlegum einkennum og koma oft á undan einhverju óæskilegu áreiti sem vofir yfir. Kvíðaköst, þ.e. tilfinningaprungin köst ásamt líkamlegum viðbrögðum, fylgja gjarnan kvíða (Öhman, 2008). Það viðheldur gjarnan kvíða fólks að í honum felst nokkurs konar skekkja í upplifun á umhverfi sínu. Kvíðið fólk beinir því ítrekað athygli sinni að óæskilegum áreitum í umhverfi sínu sem viðhalda kvíðanum og jafnvel auka hann (Öhman, 2008). Nokkrar tegundir af kvíða eru þekktar, en sú algengasta er líklegast almennur kvíði (*generalized anxiety*) (Salzer, Pincus, Hoyer, Kreische, Leichsenring og Leibing, 2008). Samkvæmt Kring (2008) eru helstu einkenni almenns kvíða gegndarlaus óróleiki, áhyggjur og skapstyggð. Almennur kvíði getur verið til staðar þó hann flokkist ekki sem kvíðaröskun. Klíniskur kvíði er ólíkur almennum kvíða að því leyti að hann er þrálátari og hann getur leitt af sér skerta líkamsettu og sálfélagslega færni (Öhman, 2008). Kvíða svipar að mörgu leyti til ótta en samt ekki að öllu leyti og telja Perkins, Kemp og Corr (2007) eðlilegt að greina á milli þessara tilfinninga. Ótti stafar yfirleitt af einhverjum þekktum orsökum en kvíði er oftar tilkominn vegna atburða sem ekki enn hafa gerst (Öhman og Rück, 2007). Þegar fólk tekst á við ótta er það að reyna að takast á við einhverja áþreifanlega hættu, en þegar fólk tekst á við kvíða er orsókin óáþreifanlegri og óljósari (Öhman, 2008).

Reiði (*anger*) er líkt og kvíði einnig neikvætt hlaðin tilfinning þar sem reiði kvíknar yfirleitt vegna atburða sem eru óþægilegir, óæskilegir og óréttlátir (Carver og

Harmon-Jones, 2009). Það má því skilgreina reiði sem samansafn af neikvæðum tilfinningum, hugsunum og líkamlegum viðbrögðum sem kvikna sem viðbrögð við óæskilegum atburðum eða áreitum (Carver og Harmon-Jones, 2009) og getur aukist ef atburðurinn er álitinn sérstaklega ósanngjarn (Smith og Ellsworth, 1985). Meðfram reiði kviknar einnig oft löngun til að vinna öðrum mein (Berkowitz og Harmon-Jones, 2004). Fólk getur fundið fyrir reiði ef á einhvern hátt er komið í veg fyrir að það nái markmiðum síðum. Einnig geta fjármálaerfiðleikar og kreppur kveikt reiði fólks (Berkowitz og Harmon-Jones, 2004), en slík reiði getur haft slæm áhrif á samfélög þar sem líklegt er að reiði fólks leiði til meiri tortryggni borgara gagnvart yfirvöldum.

Reiði og kvíði eru mjög náskyldar tilfinningar og mælist fylgni á milli þeirra yfirleitt frekar há (Lambert, Scherer, Schott, Olson, Andrews, O'Brien og Zisser, 2010). Þrátt fyrir það telja fræðimenn að nauðsynlegt sé að skilja á milli þeirra þegar áhrif þeirra á þriðju breytu eru rannsókuð. Lambert og félagar (2010) mæla með því að reiði og kvíði séu mældar sem tvær aðskildar hugsmíðar en ekki að þeim sé skeytt saman í einn stóran þátt, einhvers konar allsherjar neikvæða tilfinningu. Það geti nefnilega valdið því að mælingar verði ekki eins nákvæmar og réttmætar. Þar sem tilfinningarnar eru svo náskyldar getur gert reynst erfitt að einangra áhrif þeirra á þriðju breytu (Huddy, Feldman og Cessese, 2007). Það sem skilur þessar tilfinningar helst að er að kvíði er tengdur forðun frá áhættu en reiði er oftar tengd áhættusamri hegðun (Lerner og Keltnér, 2000, 2001). Þessar tvær tilfinningar eru einnig ólíkar þegar kemur að mati á vissu og mati á stjórnun, líkt og fjallað var um að framan. Kvíði einkennist af óvissu en reiði einkennist af vissu. Reiði er líka yfirleitt til komin vegna annarra og einhvers sem hefur þegar átt sér stað og hefur því skýrari orsakir. Kvíði hins vegar er oft vegna mun óskýrari orsaka og vegna einhvers sem hefur kannski ekki enn átt sér stað (Dunn og Schweitzer, 2005; Smith og Ellsworth, 1985). Þar sem kvíði og reiði eru báðar neikvætt

hlaðnar tilfinningar mætti búast við að þær báðar gætu dregið úr pólitísku trausti. Kvíði og reiði eru þó ólíkar að mörgu leyti líkt og áður hefur komið fram. Því mætti búast við að áhrif þeirra á pólitískt traust væru ekki að öllu leyti sambærileg. Sérstaklega þar sem kvíði einkennist af mikilli óvissu en reiði af meiri vissu og traust, í eðli sínu, tengist einhvers konar vissu má búast við að kvíði hafi jafnvel sterkari áhrif á pólitískt traust en reiði þar sem óvissan myndi grafa undan traustinu.

Hamingja (*happiness*) er jákvætt hlaðin tilfinning (Smith og Ellsworth, 1985). Hugtakið hamingja er margtogað og hefur verið notað og rannsakað á marga vegu sem hefur gert fræðimönum erfitt að sættast á eina skilgreiningu þegar kemur að hamingju (Veenhoven, 1991). Hamingja er þó einhvers konar notalegt ástand sem maður upplifir án mikillar áreynslu. Hún einkennist af mikilli vissu, vegna þessa að yfirleitt er fólk meðvitað hvað veldur hamingjusönum tilfinningum. Hún einkennist líka af því að hún er yfirleitt tilkomin vegna annars fólks. Fólk virðist eiga auðvelt með að framkalla hamingju með því að hugsa til dæmis til skemmtilegra stunda með ástvinum (Smith og Ellsworth, 1985).

Undrun (*surprise*) er einnig almennt álitin jákvætt hlaðin tilfinning (Smith og Ellsworth, 1985). Skilgreina má undrun þannig að maður upplifir eitthvað sem maður átti ekki von og kemur manni í opna skjöldu (Wierzbicka, 1992). Undrun getur þó líkt og hamingja verið notalegt ástand. Undrun einkennist af mikilli óvissu og af því að hún er yfirleitt til komin vegna annars fólks eða ytri atburða (Smith og Ellsworth, 1985).

Hamingja og undrun er um margt líkar tilfinningar en eru ólíkar þegar kemur að mati á vissu. Hamingja einkennist af mikilli vissu en undrun af meiri óvissu. Hamingja stafar af einhverjum þekktum orsökum en undrun af óvæntum orsökum (Smith og Ellsworth, 1985).

Þar sem hamingja og undrun eru báðar jákvætt hlaðnar tilfinningar mætti búast við að þær gætu aukið pólitískt traust. Þar sem hamingja og undrun eru ólíkar þegar kemur að mati á vissu má gera ráð fyrir því að áhrif þeirra á pólitískt traust gætu verið eitthvað ólík. Sú óvissa sem tengist undrun er líkleg til að hafa sterkari áhrif á pólitískt traust, sem einkennist af einhvers konar vissu, heldur en hamingja sem einkennist af meiri vissu.

Í umfjöllun um tilfinningar ber að horfa til þess að þær eru almennt taldar ólíkar skapi (*mood*). Tilfinningar eru styttri í upplifun en skap, þær eru yfirleitt ákafari í upplifun og flóknari (Smith og Ellsworth, 1985). Einnig eru tilfinningar tilkomnar af einhverju (hvort sem við áttum okkur á því eða ekki), sem sagt ástæðan fyrir því að okkur líður eins og okkur líður. Skap er á hinn bóginn ekki alltaf hægt að tengja einhverri ákveðinni skýringu (Clore, Schwarz og Conway, 1994). Tilfinningar eru einnig ólíkar tilfinningahlöðnum persónuleikaeinkennum einstaklings sem skilgreina þann einstakling í tíma og rúmi (Öhman, 2008). Þegar tilfinningar eru svo rannsakaðar getur það verið ólíkt eftir rannsóknarsniði hverju sinni. Í fylgnirannsóknum er yfirleitt verið að skoða tilfinningaástand (emotional state) en í tilraunum er oft reynt að ná fram tilviljunakenndum tilfinningum (incidental emotions).

Tengsl tilfinninga við pólitískt traust?

Höfundi er ekki kunnugt um að nokkur rannsókn hafi beinlínis skoðað áhrif tilfinninga á pólitískt traust. Nýleg doktorsritgerð (Myers og Tingley, 2011) bendir annars vegar á hversu miklu máli traust skipti í pólitísku samhengi og hins vegar hversu miklu máli skipti að skilja áhrif tilfinninga á traust. Þar er byggt á niðurstöðum Dunn og Schweitzer (2005) og áhrif tilfinninga á traust skoðuð. Myers og Tingley (2011) bæta

þar við niðurstöður Dunn og Schweitzer (2005) að því leyti að þeir benda á að þrátt fyrir að stjórnun á aðstæðum sé mikilvægur þáttur í áhrifum tilfinninga á traust skipti mat á vissu ekki síður máli, líkt og hefur verið komið inn á hér. Áhugi Myers og Tingley (2011) virðist beinast að pólitísku trausti þó það sé ekki hluti af rannsókn þeirra, en í henni skoða þeir áhrif tilfinninga á það sem hér hefur verið talað um sem félagslegt traust. Þeir detta hér niður á það sem hugsanlega getur verið lykilatriði í sambandinu milli tilfinninga og pólitísks trausts. Nefnilega það að sambandið er líklega flókið og hugsanlega er einhver miðlunarbreýta sem nauðsynlegt er að taka tillit til. Margt bendir til þess að félagslegt traust geti verið sú breyta. Fyrri rannsóknir hafa sýnt fram á samband tilfinninga við félagslegt traust (t.d. Dunn og Schweitzer, 2005) og samband félagslegs trausts og pólitísks trausts (t.d. Zmerli og Newton, 2008). Þannig mætti álykta að félagslegt traust miðli sambandinu milli tilfinninga og pólitísks trausts. Tengsl tilfinninga við pólitískt traust væri því ekki einfalt samband milli tveggja breyta heldur væri nauðsynlegt að horfa til þessarar þriðju breytu, félagslegs trausts, til að átta sig á sambandinu.

Skiptir pólitískt traust máli?

Eftir umfjöllunina hér að ofan er ekki úr vegi að velta fyrir sér hvort allt þetta skipti yfir höfuð máli? Skiptir pólitískt traust raunverulegu máli í samfélögum? Skiptir það máli fyrir einhverja aðra en stjórnmálamennina sjálfa, þegar pólitískt traust mælist lítið? Pippa Norris (1999) hefur haldið því fram að hnignun í pólitísku trausti sé fyrst og fremst slæm fyrir stjórnmálamennina sjálfa og sé jafnvel tækifæri fyrir frekari þróun lýðræðisríkja þar sem ný kynslóð gagnrýninna borgara muni stuðla að vandaðri vinnubrögðum stjórnvalda. Það viðhorf hefur þó verið ráðandi meðal fræðimanna

(Miller og Listhaug, 1990), að hnignun í pólitísku trausti sé mikið áhyggjuefni og geti teygt anga sína til grunnstofnana samfélagsins (Dalton, 2004). Að lítið pólitískt traust í samfélögum geti haft slæmar afleiðingar fyrir stöðugleika lýðræðisríkja, sérstaklega í ljósi þess að pólitískt traust er álið nauðsynlegt til að tryggja stöðugleika í samfélögum (Marien og Hooghe, 2011). Lítið pólitískt traust er einnig álið geta búið til gjá milli borgara og stjórvalda (Miller og Listhaug, 1990).

Russell Dalton (2004) hefur skrifað talsvert um hvernig pólitískt traust getur haft áhrif á það samband sem myndast milli stjórvalda og borgara. Hann bendir á að ef fólk vantreystir stjórnvöldum getur það grafið undan lögmæti allra ákvarðana þeirra stjórvalda. Til að lýðræðisleg samfélög virki sem skyldi er lykilatriði að borgararnir telji ákvarðanir stjórvaldar réttmætar. Þannig geti lítið pólitískt traust dregið úr vilja borgaranna til að fara eftir lögum og reglum (Dalton, 2004, bls.165-169) og það getur valdið því að það verði mun erfiðara fyrir stjórnálamenn og stjórnvöld að stýra samfélögum þar sem umboð þeirra er takmarkað (Marien og Hooghe, 2011). Rudolph og Evans (2005) sýndu líka fram á að fólk sem treystir stjórnvöldum vel er líklegra til að telja ákvarðanir þessara sömu stjórvalda réttmætar. Þetta á við jafnvel þótt þessar sömu ákvarðanir geti verið þeim sjálfum, persónulega, í óhag. Lýðræði virkar án meiriháttar valds og þvingana, vegna þess að fólk telur samfélagið réttlátt og lýðræðið byggist á því að borgarar fylgi lögnum sjálfviljugir (Dalton, 2004, bls.159). Dalton (2004) telur það eiga að vera mikið áhyggjuefni fari pólitískt traust minnkandi, eins og skoðanakannanir á Íslandi hafa til dæmis sýnt, (Þjóðarpúlsinn, 2011) þar sem það geti þýtt ekki einungis minna traust til ákveðinna stjórnálamanna heldur einnig minna traust til stofnana samfélagsins og líkt og aðrir hafa bent á er lítið traust til stofnana samfélagsins talið sýna og endurspeglar nokkuð vel óánægju í samfélögum (Newton og Norris, 1999).

Þó skortur sé á beinum gögnum sem sýni samband hafa þó verið gerðar rannsóknir tengslum pólitíksks trausts við ýmsa þætti sem tengjast hlýðni við lög og reglur. Þannig hafa skattsvik verið rannsökuð í þessu samhengi. Scholz og Lubell (1998) benda á að skattsvik séu líkleg til að minnka verulega þegar fólk treystir stjórnvöldum vel og að sama skapi aukast þegar fólk treystir stjórnvöldum illa. Rannsókn þeirra sýndi að traust til stjórnvalda hafði marktæk jákvæð áhrif á hlýðni við skattalög, þ.e. að segjast fylgja lögum. Tengslin komu fram jafnvel þegar leiðrétt er fyrir áhrifa breyta eins og skyldurækni og ótta við refsingar.

Nýlegar rannsóknir hafa einnig sýnt fram á tengsl pólitíksks trausts við löghlýðni borgaranna. Marien og Hooghe (2011) greindu töluleg gögn um pólitískt traust og viðhorf til lögbrota í þeim tilgangi að skilja nánar sambandið þar á milli. Þau notuðu gögn frá árinu 1999/2000 sem fengin voru úr gagnabanka evrópsku lífgildakönnunnarinnar (*European Value Study*). Niðurstöður úr rannsókn þeirra styðja það sem fræðimenn hafa áður haldið fram, að þegar pólitískt traust mælist lítið, finnst fólk réttlætanlegra að brjóta lögini. Þau mæla pólitískt traust á breiðum grundvelli, með spurningum um traust til þingsins, dómstóla, hersins og lögreglunnar og eru því að mæla traust til pólitískra stofnana. Dalton (2004, bls. 166) fjallar einmitt um að þegar verið sé að skoða tengsl pólitíksks trausts og viðhorf til lögbrota sé heppilegra að nota víðari skilgreiningu á pólitísku trausti og spryja um nokkrar pólitískar stofnanir en ekki eina, til dæmis bara um þingið. Það sé vegna þess að það sé pólitískra stjórnerfið í heild sinni sem ætti frekar að hafa fylgni við viðhorf til lögbrota.

Allar þessar rannsóknir eru þó takmarkaðar að sama leyti. Í þeim er ekki verið að mæla raunverulega hegðun fólks, heldur aðeins viðhorf fólks til þess að brjóta lög. Það getur reynst of flókið að ætla sér að mæla raunverulega hegðun í þessu samhengi og því er þessi leið yfirleitt farin í rannsóknum. Rannsóknir hafa rennt stoðum undir þá

fullyrðingu að það hversu mikilvægt fólk telur að fylgja ákveðnum lögum sé góð forspá fyrir raunverulega hegðun þess fólks gagnvart sömu lögum (Bardi og Schwartz, 2003). Það er þó ekki hægt að líta fram hjá þeirri staðreynd að sá möguleiki er alltaf fyrir hendi að svör fólks í rannsóknum endurspegli ekki raunverulega hegðun þess.

Tilgangur rannsóknar

Meginviðfangsefni þessarar meistararitgerðar er pólitískt traust og samspil þess við tilfinningar. Þegar tekið er mið af því sem fram hefur komið um hrún í trausti til stjórnvalda víðs vegar um heim og af þeim afleiðingum sem langvarandi lítið pólitískt traust hefur í för með sér er ljóst að gagnlegt er að skoða nánar þá þætti sem geta dregið úr pólitísku trausti. Eins og fram hefur komið hafa rannsóknir sýnt að bakgrunnsbreytur skýra aðeins lítinn hluta af pólitísku trausti og því mikilvægt að leita einnig sálfræðilega skýringa á borð við hlutverk tilfinninga.

Rannsókn höfundar sýnir fram á hvernig kvíði og reiði hafa neikvæð tengsl við pólitískt traust og jafnframt hvernig tengsl kvíða og reiði miðlast gegnum félagslegt traust. Í rannsókninni eru svör 4102 Íslendinga á aldrinum 18-75 ára sem tóku þátt í könnuninni Heilsa og líðan Íslendinga (Lýðheilsustöð, 2009) greind með formgerðarlíkani (*structural equation model*). Gögnin sem notast er við bjóða upp á einstakt tækifæri til að skoða pólitískt traust og tengsl þess við neikvæðar tilfinningar Íslendinga nokkrum mánuðum eftir gjaldþrot íslensku bankanna haustið 2008. Vinna við ritgerðina hefur staðið í um það bil eitt ár og voru fyrstu niðurstöður rannsóknarinnar kynntar á ráðstefnu Sálfræðingafélags Íslands þann 8. apríl 2011. Hér að aftan má finna útdrátt úr erindi höfundar á þeirri ráðstefnu. Enn aftar má svo finna fræðigrein á ensku

sem inniheldur rannsóknina sjálfa og niðurstöður hennar. Fræðigreinin verður send í erlent ritrýnt fræðitímarit til birtingar.

Tilfinningar og traust¹

- Kvíði og reiði draga úr félags- og pólitísku trausti

Helga Lára Haarde¹, Hulda Þórisdóttir², Fanney Þórsdóttir³

¹*Sálfræðideild, Heilbrigðisvísindasvið, Háskóli Íslands, Reykjavík*

²*Stjórnrmálafræðideild, Félagsvísindasvið, Háskóli Íslands, Reykjavík*

³*Sálfræðideild, Heilbrigðisvísindasvið, Háskóli Íslands, Reykjavík*

Inngangur

Pólitískt traust (*political trust*) er mikilvægt hverju lýðræðisríki. Í samfélögum þar sem borgarar treysta ekki yfirvöldum er hætta á spillingu og að öfgafull öfl nái völdum (Listhaug og Ringdal, 2008). Enn fremur er erfitt að stýra slíkum samfélögum þar sem stjórnrmálamenn hafa takmarkað umboð til athafna. Því er mikilvægt að kanna hvaða þættir skýra pólitískt traust, ekki síst til að varpa ljósi á þetta viðfangsefni á þeim tímamótum sem íslenskt samfélag stendur á. Rannsóknir á pólitísku trausti hafa einkum beinst að tengslum þess við bakgrunnsbreytur, samfélagsþætti og félagslegt traust (*social trust*) (Newton, 2007). Örlítið innsæi í mannlega hegðun sýnir þó að tilfinningar og traust hljóta að fléttast saman. Ákvörðunin um hvort einhverjum skuli treyst er til dæmis oft tekin í tilfinningahlöðnum aðstæðum. Nýverið hefur verið kallað eftir frekari rannsóknum á samspili tilfinninga og trausts (Lount, 2010).

Pólitískt traust er það traust sem fólk hefur á stjórnrmálamönnum, stjórnvöldum og stofnunum samfélagsins (Hetherington, 1998). Félagslegt traust er skilgreint sem traust sem við höfum til annara í samféluginu, að annað fólk muni ekki blekkja eða valda

¹ Samantekt út erindi á ársþingi Sálfræðingafélagsins í apríl 2011. Samantektin birtist einnig í ráðstefnuriti ársþingsins.

okkur skaða (Newton, 2007). *Social capital theory* (Putnam, 2000) gerir ráð fyrir jákvæðum tengslum milli félagslegs trausts og pólitíksks trausts. Sumar rannsóknir hafa þó fundið lítið sem ekkert samband þar á milli (Kaase, 1999), á meðan aðrar hafa fundið jákvætt samband (Zmerli og Newton ,2008). Það er þó líklegt að fólk sem almennt treystir öðru fólki vel sé líklegra til að treysta einnig stjórnvöldum og stofnunum samfélagsins. Við munum því reyna að sýna félagslegt traust sem einskonar sálfræðilegan undanfara pólitíksks trausts.

Rannsóknir á áhrifum tilfinninga hafa aukist undanfarin ár innan stjórmálasálfræði. Við byggjum tilgátur okkar á líkani Schwarz og Clore (1988), *affect-as-information model*, og á líkaniForgas (1995), *affect-infusion model* sem bæði gera ráð fyrir að ótengdar, neikvætt eða jákvætt hlaðnar, tilfinningar geti haft áhrif á dómgreind og ákvarðanatöku fólks. Líkt og Dunn og Schweitzer (2005) munum við skilgreina tilfinningar ekki aðeins út frá því hvort þær eru jákvæðar eða neikvæðar heldur einnig út frá annars konar mati, líkt og mati á vissu (*certainty*), athygli og fyrirhöfn (*attention and effort*) og stjórnun á aðstæðum (*control*). Við munum beina sjónum okkar að neikvætt hlöðnu tilfinningunum kvíða og reiði. Kvíði er ástand sem einkennist of óþægilegum hugsunum og áhyggjum (Kring, 2008) og getur valdið sálrænum og líkamlegum viðbrögðum (Sarason, 1984). Reiði er samansafn af neikvæðum hugsunum, tilfinningum og líkamlegum viðbrögðum (Berkowitz og Harmon-Jones, 2004) sem kvíknar sem viðbrögð við óþægilegum eða óæskilegum atburðum (Carver og Harmon-Jones, 2004) og eykst ef atburðurinn er álitinn óréttlátur (Smith og Ellsworth, 1985). Kvíði og reiði eru náskyldar tilfinningar en samt ólíkar (Lambert og félagar, 2010). Kvíði hefur til dæmis verið tengdur við forðun frá og ofmat á áhættu en reiði tengd við áhættusama hegðun og vanmat á áhættu (Lerner og Keltner, 2000). Kvíði tengist líka mikilli óvissu á meðan reiði er tengd meiri vissu. Rannsóknir hafa sýnt að kvíði og reiði geta haft ólík eða missterk áhrif á til dæmis ótta

við hryðjuverk og stuðning við stjórnmálaleiðtoga (Huddy, Feldman og Cassese). Þó má búast við hárri fylgni milli kvíða og reiði. Við munum samþætta niðurstöður fyrri rannsókna um tengsl tilfinninga og trausts (Dunn og Schweitzer, 2005) og um jákvæð tengsl félagslegs trausts og pólitísks trausts (Zmerli and Newton, 2008) og setja fram líkan þar sem áhrif tilfinninga á pólitískt traust eru (allavega að hluta til) miðluð gegnum félagslegt traust.

Aðferð

Páttakendur

Páttakendur voru svarendur í rannsókninni Heilsa og líðan Íslendinga sem framkvæmd var af Lýðheilustöð árið 2009. Þáttakendur voru 3315 talsins. Meðalaldur var 53,26 ár.

Mælitæki

Spurningar eru fengnar úr stærri spurningalista sem lagður var fyrir þáttakendur (Lýðheilsustöð, 2009). Rannsóknin kannaði heilsu, velliðan og lífsgæði Íslendinga. Frumbreyturnar tvær voru 1) kvíði, mæld með þremur spurningum á 5 punkta Likert kvarða (1 = aldrei og 5 = mjög oft). Kvíði hefur áður verið mældur með svipuðum hætti (Spitzer, Kroenke, Williams and Löwe, 2006), og 2) reiði, mæld með fimm spurningum á 4 punkta Likert (1 = aldrei og 4 = oft). Reiði hefur áður verið mæld með svipuðum spurningum (Liu og Wang, 2010). Fylgibreyturnar tvær voru 1) félagslegt traust, mæld með sex spurningum á 5 punkta Likert kvarða (1 = mjög ósammála og 5 = sammála). Félagslegt traust hefur áður verið mælt með sömu spurningum (Zmerli and Newton, 2008) og 2) pólitískt traust, mæld með tveimur spurningum um traust til Alþingis og traust til löggreglunnar á 5 punkta Likert kvarða (1 = mjög lítið og 5 = mjög mikið). Pólitískt traust hefur áður verið mælt með sömu spurningum Zmerli and Newton (2008).

Spurningar má sjá í Töflu 1.

Tölfraðileg úrvinnsla

Við greiningu gagna var framkvæmd formgerðargreining (*structural equation modeling*) í forritinu Lisrel. Mátgæði mælilíkans og orsakalíkana voru metin með vigtaðri aðferð minnstu fervika (*weighted least squares method*) þar sem hún gerir ekki ráð fyrir að breytur séu samfelldar eða hafi sameiginlega normaldreifingu (Flora og Curran, 2004). Við mat á mátgæðum líkana var stuðst við RMSEA (*root-mean-square error of approximation*), CFI (*comparative fit index*) (Hu og Bentler, 1999) og NNFI (*non-normed fit index*, einnig kallaður TLI) (Hu og Bentler, 1998).

Niðurstöður

Fyrst er mælilíkan með öllum breytum metið og hefur finn mátgæði ($\chi^2 = 371.83$; df = 94, RMSEA = 0.030 [90% öryggisbil: 0.027;0.033], CFI = 0,97 og NNFI = 0,96). Því næst er orsakalíkan keyrt þar sem tengsl tilfinninga við pólitískt traust eru að fullu miðluð gegnum félagslegt traust. Þetta líkan hefur einnig góð mátgæði ($\chi^2 = 418.90$; df = 96, RMSEA = 0.032 [90% öryggisbil: 0.029;0.035], CFI = 0,96; NNFI = 0,95. Í næsta orsakalíkani er beinum tengslum tilfinninga við pólitískks trausts bætt við miðluðu áhrifin. Mátgæði þess eru einnig góð ($\chi^2 = 371.83$; df = 94, RMSEA = 0.030 [90% öryggisbil: 0.027;0.033], CFI = 0,97; NNFI = 0,96. Kíkvaðratpróf mismunar sýndi að seinna líkanið hafði marktækt betri mátgæði ($\Delta \chi^2 = 418,90 - 371,83 = 47,07$, df = 96-94 = 2, p = 0). Því var unnið áfram með það líkan. Bein tengsl reiði við pólitískt traust eru reyndar ekki marktæk og því er annað orsakalíkan keyrt þar sem tengsl reiði við pólitískt traust eru miðluð að fullu gegnum félagslegt traust en tengsl kvíða við pólitískt traust eru miðluð að hluta. Þetta líkan má sjá á Mynd 1. Það hefur nánast sömu mátgæði og fyrra líkan ($\chi^2 = 371.83$; df = 95, RMSEA = 0.030 [90% öryggisbil: 0.027;0.033], CFI = 0,97;

NNFI = 0,96. Þar sem þessi tvö líkön höfðu nánast sömu mágæði en bein tengsl reiði í fyrra líkani voru ómarktæk var seinna líkan notað sem lokalíkan, þar sem það hafði ekki verri mágáæði. Í lokalíkaninu var stjórnað fyrir aldur og kyn. Einnig var athugað hvort líkanið væri ólíkt fyrir vinstri og hægri menn en enginn marktækur munur kom fram milli þessara hópa. Til að átta sig á heildatengslum var skýrð dreifni (*squared multiple correlation for reduced form*) fyrir fylgibreyturnar skoðuð. Reiði og kvíði skýra samanlagt 17% af dreifingu breytunnar félagslegt traust, en reiði, kvíði og félagslegt traust skýra 22% af dreifingu breytunnar pólitískt traust.

Ályktanir

Tilgangur rannsóknarinnar var tvíþættur, í fyrsta lagi að sýna fram á tengsl tilfinninga við bæði félagslegt traust og pólitískt traust og í öðru lagi að sýna félagslegt traust sem sálfræðilegan undanfara pólitískks trausts. Kvíði og reiði drógu úr bæði félagslegu og pólitísku trausti líkt og búist var við. Kvíði hafði sterkari tengsl en reiði og bein tengsl kvíða hurfu ekki þegar félagslegu trausti var bætt inn í líkanið, líkt og í tilviki reiði, þó þau minnkuðu. Sterk fylgni milli kvíða og reiði ($r = 0,78$) og að kvíði hafi haldið marktækt en ekki reiði bendir til þess að hluta af tengslum reiði megi einnig skýra með tengslum kvíða. Einnig eru kvíði og reiði ólíkar tilfinningar þegar kemur að mati á vissu og mati á stjórnun á aðstæðum. Kvíði er tengdur mikilli óvissu, en slík óvissa gæti átt sinn þátt í að draga úr trausti enda byggir traust í eðli sínu á einhvers konar vissu. Sambandið milli félagslegs trausts og pólitísks trausts var nokkuð sterkt og sýndu niðurstöður að tengsl bæði kvíða og reiði við pólitískt traust minnkuðu eða hurfu alveg þegar félagslegu trausti var bætt inn í líkanið. Rannsóknin gefur því til kynna hlutverk

félagslegs trasts sem einskonar sálfræðilegan undanfara pólitíks trasts og sýnir jafnframt nauðsyn þess að horfa til tilfinninga þegar pólitískt traust er rannsakað.

Heimildir

Berkowitz, L. og Harmon-Jones, E. (2004). Toward an understanding of the determinants of anger. *Emotion, 4*, 107-130.

Carver, C.S. og Harmon-Jones, E. (2009). Anger is an approach-related affect: evidence and implications. *Psychological Bulletin, 135*, 183-204.

Dunn, J.R. og Schweitzer, M.E. (2005). Feeling and believing: The influence of emotion on trust. *Journal of Personality and Social Psychology, 88*, 736-748.

Flora, D.B og Curran, P.J. (2004). An empirical evaluation of alternative methods of estimation for confirmatory factor analysis with ordinal data. *Psychological Methods, 9*, 466-491

Forgas, J.P. (1995). Mood and judgment: The affect infusion model (AIM). *Psychological Bulletin, 117*, 39-66.

Hetherington, M.J. (1998). The political relevance of political trust. *American Political Science Review, 92*, 791-808.

Hu, L., og Bentler, P. M. (1998). Fit indices in covariance structure analysis: Sensitivity to underparameterized model misspecification. *Psychological Methods, 3*, 424-453.

Hu, L., og Bentler, P. M. (1999). Cutoff criterion for fit indexes in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling, 6*, 1-55

Huddy, L., Feldman S. og Cassese, E. (2007). On the distinct political effects of anxiety and anger. Í W.R. Neumann, G.E. Marcus, A.N. Crigler, og M. Mackuen. (Ritstj.). *The Affect Effect*. Chicago: The University of Chicago Press

Kaase, M. (1999). Interpersonal trust, political trust and non-institutionalised political participation in Western Europe. *West European Politics*, 22, 1-21.

Kring, A.M. (2008). Emotion disturbances as transdiagnostic processes in psychopathology. In M. Lewis, J.M. Haviland-Jones, og B.L Feldma. (Ritskj.), *Handbook of emotions*, New York: The Guilford Press.

Lambert, A.J., Scherer, L.D., Schott, J.P., Olson, K.R., Andrews, R.K., O'Brien, T.C. og Zisser, A.R. (2010). Rally effects, threat and attitude change: An integrative approach to understanding the role of emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98 , 886-903.

Lerner, J.S. og Keltner, D. (2000). Beyond valence: Toward a model of emotion-specific influences on judgement and choice. *Cognition and Emotion*, 14, 473-493.

Listhaug, O. og Ringdal, K. (2008). Trust in political institutions. Í H. Ervasti, T. Fridberg, M. Hjerm, K. Ringdal. (Ritskj.) *Nordic soical attitudes in a European perspective* (bls.131-151). Northampton, Massachusetts: Edward Elgar P.L.

Liu, M. og Wang, C. (2010). Explaining the influence of anger and compassion on negotiators' interaction goals: An assessment of trust and distrust as two distinct mediators. *Communication Research*, 37, 443-472.

Lount, R.B. (2010). The impact of positive mood on trust in interpersonal and intergroup interactions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98, 420-433.

Lýðheilsustöð (2009). Heilsa og líðan Íslendinga. Sótt þann 13. janúar 2011 af <http://www.lydheilsustod.is/rannsoknir/heilsa-og-lidan-2007/>. Leyfisnúmer: 09-094.

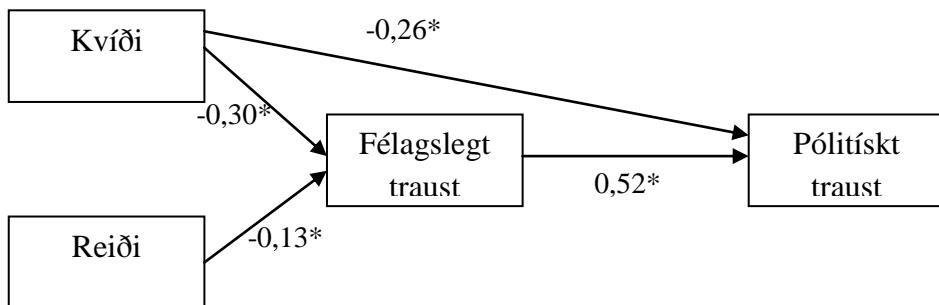
Newton, K. og Norris, P. (1999). Confidence in public institutions: Faith, culture, or performance? Fyrirlestur fluttur á ráðstefnu hjá *American Political Science Association*.

Newton, K. (2007). Social and political trust. Í R.J. Dalton og H. Klingeman (Ritskj.) *Oxford Handbook of Political Behavior* (bls.342-361). New York: Oxford University Press Inc.

- Putnam, R.D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community.* New York: Simon and Schuster.
- Sarason, I.G. (1984). Stress, anxiety, and cognitive interference: Reactions to tests. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 929-938.
- Schwarz, N. og Clore, G.L. (1988). How do I feel about it? Informative functions of affective states. Í K. Fiedler og J. Forgas. (Ritsj.) Affect, cognition and social behavior (bls.44-62). Toronto, Kanada: Hogrefe
- Smith, C.A. og Ellsworth, P.C. (1985). Patterns of cognitive appraisal in emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 813-838.
- Spitzer, R.L., Kroenke, K., Williams, J.B.W. og Löwe, B. (2006). A brief measure for assessing generalized anxiety disorder: The GAD-7. *Archives of Internal Medicine*, 166, 1092-1097.
- Zmerli, S. og Newton, K. (2008). Social trust and attitudes toward democracy. *Public Opinion Quarterly*, 72, 706-724

Tafla 1: Niðurstöður úr staðfestandi þáttagreiningu mælilíkans

Hugsmíð	Atriði	Þáttahleðsla
Kvíði	Mér fannst ég vera að missa stjórn á mikilvægum þáttum í lífi mínu	0,79
	Mér fannst hlutirnir ganga mér í hag	0,71
	Mér fannst vandamálin hrannast upp án þess ég réði við þau	0,77
Reiði	Það var auðvelt að pirra mig eða ergja	0,81
	Ég fékk reiðikost sem ég gat ekki stjórnað	0,88
	Mig langaði til að brjóta eða mölva hluti	0,80
	Ég öskraði eða henti hlutum	0,84
	Ég lenti í rifrildi	0,77
Félagslegt traust	Almennt séð er flestu fólki treystandi	0,83
	Almennt séð þarf að gæta mikillar varúðar í samskiptum við annað fólk	0,48
	Flestir myndu notfæra sér mig ef þeir fengu til þess tækifæri	0,53
	Flestir reyna að koma fram af sanngirni	0,85
	Fólk reynir oftast að vera hjálplegt	0,80
Pólítískt traust	Yfirleitt hugsar fólk aðallega um sjálft sig	0,50
	Traust til Alþingis	0,49
	Traust til lögreglunnar	0,45

Mynd 1. Lokalíkan (* $p < 0,05$).

WORKING PAPER.

Do not cite without author's permission

Anger, anxiety and political trust: the mediating role of social trust

Helga Lara Haarde

Hulda Thorisdottir

Fanney Thorsdottir

University of Iceland, Reykjavík, Iceland

Abstract

Political trust is important in every democratic society. In a community where citizens do not trust authorities there is a channel for corruption and a chance for undesirable political forces to gain power. In such a state politicians have restricted authority to govern. That being said it is important to understand the factors that contribute to political trust. Prior research has mainly focused on sociodemographic variables to explain political trust. The decision to trust someone is however often taken in highly emotional context. Recently there has been a call for more research on the interplay between emotions and political trust. In this study we analyze a nationally representative sample of over 4000 adults who participated in the study *Health and Wellbeing of the Icelandic People* (2009). We use structural equation modeling to study the relationship of negatively valenced emotions and social and political trust. We asked about trust to the parliament and the police (political trust), trust in fellow citizens (social trust), anxiety and anger. These data provide an opportunity to study emotions and trust of the Icelandic people during times in which trust toward the authorities has collapsed. We test the hypothesis that both general anxiety and anger are associated with lower political trust regardless of political leanings. Furthermore we propose that social trust can be seen as a precursor to political trust, as we predict the relationship between the negative emotions and political trust to be (at least partially) mediated by social trust. Our results show that the relationship between anxiety and political trust is partially mediated through social trust. The relationship between anger and political trust is fully mediated through social trust. Both anxiety and anger reduce social trust. This study establishes social trust as precursor to political trust as well as illustrating the importance of emotions when explaining both social and political trust.

Anger, anxiety and political trust: the mediating role of social trust

Trust in government and its institutions, often called political trust, is important in every democratic society. In a society where people do not trust the government and are suspicious towards the authorities and its institutions, there is a channel for corruption and a chance for undesirable political forces to gain power (Listhaug and Ringdal, 2008). When authorities have their people's trust, they are able to make decisions without constantly seeking the people's approval for each and every decision. To the contrary, in a society where trust is lacking, politicians have a restricted authority to govern. Lack of political trust has real consequences, not just for politicians but for societies has a whole, as low levels of political trust can affect law-abiding attitudes among citizens in a way that the citizens find it more acceptable to break the law (Marien og Hooghe, 2011). Political trust is, therefore, important in order for the representative democracy to work as it should (Mishler and Rose, 1997).

The western world was hit hard by the economic crisis in 2008 and is still struggling with the aftermath. Trust in authorities and institutions has decreased rapidly in the time that has passed since then. Recent research within the twelve member states of the Eurozone shows a significant fall in citizen's trust in EU institutions such as the European central bank, the European commission and the European parliament (Roth, 2009). Similar results can be seen in the United States where in March of 2011, only 29% of respondents said they trusted the government in Washington compared to nearly 60% in 2002 (Pew Research Center, 2011). In light of this, it is perhaps more important than ever to understand the factors that influence political trust.

A number of studies have focused on factors which affect political trust (for example see Hetherington, 1998; Newton and Norris, 1999; Listhaug and Ringdal, 2008). The main focus of those studies has been sociodemographic variables such as gender, age, education, income and country's economic status (Newton, 2007; Newton and Norris, 1999; Listhaug and Ringdal, 2008). However, those variables, although important, explain only a portion of the distribution of political trust (Newton, 2007). It is therefore important to identify other factors that might influence political trust. One of the factors which may affect political trust is negative emotion. In fact there seems to be an assumed connection between negative emotions and lowered political trust. Since 2008, news about how anger and anxiety among citizens have resulted in collapsing of trust in politicians and political institutions have emanated with increased frequency from both East and West of the Atlantic.

“We are no longer the United States of America but the United States of Anger” said Shaun Rein in *Forbes* magazine in October of 2010 (Rein, 2010). In *The Wall Street Journal* Andrew Kohut, the president of Pew Research Center, related public’s hostility toward government to declining trust of government in Washington (Kohut, 2010). In Europe, a recent story in *The Guardian* discussed people’s lack of trust for government and anxiety among European citizens (Glover, 2011).

As evident by the news stories mentioned above, there is a dynamic involving emotions and political trust. A cursory attention to common behavior involving trust, quickly demonstrates as well that emotions and trust must intertwine. People often talk about trusting someone based on a gut feeling, and a breach of trust evokes a strong emotional reaction. In addition, many trust related decisions are made in very emotional contexts, such as concerning the medical care of a family member. Incidental emotions,

or emotions stemming from a prior event may also influence an unrelated personal decision, such as how watching a scary movie may cause people to opt for the well-lit, but longer, road on the way home.

In this paper, we put this widespread belief to an empirical test in addition to delving further into the link between negative emotions and political trust. We hypothesize that the relationship between negative emotions and political trust cannot be understood without taking social trust into account, or as two veteran political analysts for *The Washington Post* put it: “If we can’t trust each other, how can we trust the federal government?” (Morin and Balz, 1996).

To the best of our knowledge no research has focused on the relationship between negative emotions and political trust. In this study, we will focus on this relationship but in order to paint a full picture of the link between negative emotions and political trust we will also examine the role of social trust. In particular, we will use structural equation modeling in order to test the hypothesis that social trust acts as a mediating variable between anxiety and anger, and political trust. Research has shown that social trust can be seen as a psychological precursor to political trust (Zmerli and Newton, 2008). Prior research has also shown statistically significant negative relation between negative emotions (like anger) and social trust (Dunn and Schweitzer, 2005). We will elaborate further on social trust as a mediating variable later.

Theories and hypotheses

Our theoretical model is shown in Figure 1. We use this model to explain the relation between negative emotions and political trust.

Figure 1 displays conceptual model

Insert Figure 1 here

Political trust

Political trust, in the broadest sense is the trust people have in politicians, political parties, the government and its institutions. It is often based on their performance compared to people's expectations (Hetherington, 1998; Newton, 2007). What people primarily look to when deciding whether to trust authorities is assurance that they will not abuse power (Lühiste, 2006). The concept political trust is often divided into two main parts; trust in politicians and confidence in political institutions. Operationalization of political trust varies among studies, but often it is done by referring to both of these parts, or one of the above (Zmerli and Newton, 2008). As mentioned earlier, prior research has mostly explained political trust with sociodemographic variables like gender, age, education, income, and country's economic status. (Newton, 2007; Newton and Norris, 1999; Listhaug and Ringdal, 2008). These results have shown, for example, that better educated people tend to have more political trust and that people from low

income families tend to have less political trust (Schoon, Cheng, Gale, Batty and Deary, 2010). Those kinds of variables do not tell the whole story as they explain only a portion of the distribution of political trust (Newton, 2007) and it is necessary to examine other explanations further. One of the factors that may explain political trust is social trust.

Social trust and political trust

Social trust refers to the trust people have, in general, in one another. We tend to trust our friends and family, but we also trust that other people will not do us harm or deceive us (Newton, 2007). Social trust can be regarded as a value or an attitude that people have towards the society they live in (Delhey and Newton, 2003). Allum, Sturgis and Read (2010) studied social trust in Europe in the years between 2002 and 2006. According to them it remained quite constant to the year 2006 when it increased a little bit. They measured social trust with questions tapping into general beliefs about how trustworthy other people seem. Newton (2007) discussed how social trust seems to be, at least partly, a privilege of the wealthier, the better educated and the more successful. This can possibly be explained by the fact that richer people “can afford” to trust. They can live in neighborhoods that are safer, can afford security systems and so on. Gender, education and marital status have also been used to explain social trust. Some studies show women having more social trust while others show men having more social trust. The more educated tend to score higher on measures on social trust than the less educated. Some results also show that married people are likely to score higher on social trust than divorced people (Allum, Patulny, Read and Sturgis, 2010; Sturgis, Patulny and Allum, 2007). Others have pointed to the positive relation between social trust and wellbeing, happiness and satisfaction with life (Putnam, 2000).

Mishler and Rose (2001) discuss cultural theories when explaining political trust. These theories assume that political trust is a product of outer societal circumstances and is beyond the daily political hassle. This leads to a generalized trust or distrust which then again leads to trust in the authorities and institutions. Cultural theories about political trust would be a strong support for the idea that social trust is a precursor to political trust. Others have reached the same conclusion, as *Social capital theory* also assumes that there is positive relation between social and political trust (see for example Putnam, 2000). Putnam (1993, 2000) defines social capital as common societal paradigms regarding trust and obligations of the citizens regarding the common good for society. According to this theory, we would expect people who generally trust other people well, to be more likely to trust authorities as well. In that respect social trust can be seen as a psychological precursor to political trust.

There has been, however, some debate about the relationship between social and political trust. Some studies have found little to no association between social and political trust (Kaase, 1999), while others have found a positive relationship (Jagodzinski and Manabe, 2004; Newton and Norris, 1999). Zmerli and Newton (2008) showed a strong positive connection between being high on social trust and trusting authorities and political institutions. Their results were statistically significant in 23 European countries and the United States. They argued that prior research that had shown little or none existing relation between social and political trust suffered from low measurement quality of the main constructs as they measured each construct with only one item and often using only a dichotomous yes/no response instead of a 7-11 point Likert scale.

The most recent studies, therefore, show positive relation between social and political trust. In addition to Zmerli's and Newton's (2008) results, Allum, Sturgis and Read (2010) also showed that individuals who expressed strong social trust also trusted the government and its institutions. Allum, Patulny, Read and Sturgis (2010) then established this same positive relation even when controlling for variables such as age, gender and income. Based on the results discussed we will endeavour to demonstrate social trust as precursor to political trust.

In that respect we will, on the one hand, study the relationship between social trust and political institutions, such as the parliament and the police. In addition, we will test if the same relationship holds for institutions whose status and perception fluctuate much less with the political climate, such as the University of Iceland and the National church. That would strengthen our argument for social trust being a precursor to political trust as the same relationship would apply for both highly political institutions as well those that are less so.

Thus, we hypothesize the following:

Hypothesis 1: Social trust has positive direct relationship with political trust.

Political trust and emotions

Emotions are considered to be able to induce opinions or attitudes in accordance with the valance of the emotions in play (Lerner and Keltner, 2000). Emotions can be characterized by primary appraisal of valence, (e.g. positive and negative) (Smith and Ellsworth, 1985; Dunn and Schweitzer, 2005). Emotions can also be characterized by secondary appraisals, such as appraisals of certainty, appraisals of attention and effort

and finally by appraisals of control over the situation (Smith and Ellsworth, 1985; Dunn and Schweitzer, 2005).

As political trust can be seen as an attitude towards government, it is likely that emotions can influence political trust. We build our theoretical framework on the affect-as-information model (Schwarz and Clore, 1988). According to the affect-as-information model people often misattribute their mood or emotions to a judgment at hand. When making a judgment people use the valence of their unrelated mood or emotions (Schwarz and Clore, 1988). According to this model, emotions are especially likely to influence judgments that are complex or affective (Schwarz, 1990). That would be relevant in our case as trust judgments are considered to be both complex and affective (Williams, 2001).

The influence of emotions on political trust has not received a lot of attention in prior research. A related area of inquiry has (Mondak and Halperin, 2008; Schoen and Schumann, 2007) shown personality traits to correlate significantly with various aspects of political behaviors known to influence political trust (Mondak and Halperin, 2008). The emotions studied here, anger and anxiety, are related to the personality factor *neuroticism* that is measured with the Big Five personality factor scale (Goldberg, 1990). Neuroticism is often measured with questions regarding getting stressed, worrying, getting upset easily, having frequent mood swings and feeling irritated (Voortman, 2009). Neuroticism (or its reverse, often called emotional stability) has been shown in prior research to correlate significantly with various aspects of political behavior (Mondak and Halperin, 2008) known to influence political trust, such as ideology (Listhaug and Ringdal, 2008), interest in political discussion, and political knowledge (Holmberg, 1999).

We next turn to our discussion of emotions and social trust.

Anger and social trust

Anger is a negatively valenced emotion, first and foremost because it is usually elicited by events experienced as either unpleasant, undesired, or both (Carver and Harmon-Jones, 2009). Anger is increased if the event is considered to be especially unjust (Smith and Ellsworth, 1985). Anger is a reaction to uncomfortable or undesirable events consisting of a combination of negative emotions, thoughts, and physical reactions that often have positive relation to the longing to hurt others (Berkowitz and Harmon-Jones, 2004; Carver and Harmon-Jones, 2009). People can experience anger when they are in some way prevented from achieving their goals, for example, economic crises, such as many countries are facing today, can elicit people's anger (Berkowitz and Harmon-Jones, 2004). Collective anger can have detrimental effects on societies as it is likely to increase suspicion among people as well as between people and the authorities. Dunn and Schweitzer (2005) studied the influence of anger on social trust. They had participants describe in detail a situation that had made them the most angry they had ever been in their life. This was done in order to induce anger. Their results revealed that participants who were assigned to the anger conditions were statistically less trusting compared to those in happiness and sadness conditions. Gino and Schweitzer (2008) also demonstrated that emotional states influenced how receptive participants were to advice and how trusting they were. Their results indicated that people who were angry were less trusting compared to people in a neutral state. Angry people were hence less receptive to advice as trust mediated the influence of anger on advice taking.

Thus, we hypothesize the following:

Hypothesis 2: Anger has negative direct relation with social trust.

Anxiety and social trust

Anxiety is often defined as a state which can cause cognitive, emotional and physical reactions, influence behavior (Sarason, 1984) and cause psychological suffering (Moore, Chung, Peterson, Katzman and Vermani, 2009). Anxiety involves negative feelings and often, strong bodily manifestations. It is often some kind of reaction to a threatening stimuli. Anxiety may come with episodic panic attacks, which can be described as emotional episodes with physical symptoms (Öhman, 2008). Anxiety is associated with processing biases such as anxious people's tendency to detect environmental threat cues which in turn maintain the anxiety (Öhman, 2008).

Several kinds of anxiety are known, but our focus will be on generalized anxiety (Salzer, Pincus, Hoyer, Kreische, Leichsenring and Leibing, 2008). The symptoms of generalized anxiety are, for example, excessive uneasiness and worry along with irritability (Kring, 2008). Clinical anxiety differs from generalized anxiety as it is more recurrent and resistant than generalized anxiety and can result in impeded psychosocial and physiological functioning (Öhman, 2008).

Anxiety and fear are related emotions but the latter is driven by an identifiable stimulus whereas anxiety is more directed to uncertain future threats (Öhman and Rück, 2007). Also there appear to be differences between the two in terms of genetics, neuroanatomy and psychophysiological reactivity (Öhman, 2008). Perkins, Kemp and Corr (2007) also emphasize that anxiety and fear should be distinguished. When facing fear, people try to cope with perceived danger, whereas experiencing anxiety no

effective means of coping seem available (Öhman, 2008). Anxiety is also connected to lack of control and pessimism (Delhey and Newton) as well as lack of certainty (Smith and Ellsworth, 1985; Dunn and Schweitzer, 2005). In its nature, trust is characterized by some level of certainty and the lack of certainty associated with anxiety could therefore reduce trust. Delhey and Newton (2003) examined predictors of social trust in seven countries. They found anxiety to be one of several predictors of lowered social trust. Their results reveal that anxious people tended to be less trusting.

Thus, we hypothesize the following:

Hypothesis 3: Anxiety has negative direct relationship with social trust.

Looking back to characterizing of emotions, anger and anxiety differ in regard to appraisal of certainty and appraisal of control. Anxiety is characterized by high uncertainty while anger is characterized by high certainty. Anger is also characterized by strong other-person control but anxiety lacks strong control appraisals as anxiety may be caused by oneself, another person or a situation (Smith and Ellsworth, 1985; Dunn and Schweitzer, 2005). We propose that since anxiety is characterized by a lack of certainty, it can have a particularly detrimental effect on the decision to trust as trusting is inherently connected to some level of certainty. Therefore we propose that the relationship between anxiety and political trust is partially mediated by social trust.

Thus we also hypothesize the following:

Hypothesis 4: Anxiety has negative direct relationship with political trust.

Method

Participants: Respondents in the study “*Health and wellbeing of the Icelandic people*” conducted by the Public Health Institute of Iceland in the year 2009. Participants were originally 4102 but after excluding the missing values the total was 3315 participants (1582 males, 1732 females, one participant did not provide information about gender). Their average age was 53,26 years.

Design: The variables were obtained from a larger questionnaire (Public Health Institute of Iceland, 2009). The survey examines health, wellbeing and quality of life of the Icelandic people. It was first posed in the year 2007 but in light of the economic crisis hitting Iceland in the year 2008 it was posed again early in the year 2009.

The two independent variables were 1) anxiety, measured by three questions: “*How often in the past month did you feel you were losing control over important factors in your life?*”, “*How often in the past month did you feel that things were going your way?*”, ““*How often in the past month did you feel that your problems were piling up without you being able to manage them?*”. The response scale was a 5 point Likert scale ranging from 1 = never to 5 = very often. Anxiety has been previously measured in a similar fashion by Spitzer, Kroenke, Williams and Löwe (2006), and 2) anger, measured with five statements: *In the last week: “It was easy to irritate and frustrate me”, “I had tantrums that I couldn’t control”, “I wanted to break or smash objects”, “I screamed or threw objects”, “I had a fight”*. The response scale went from 1 = never to 4 = often. This way of measuring anger is consistent with prior research such as Liu and Wang (2010) as they measure anger with questions regarding participant’s feelings of anger, annoyance, madness and irritation.

The two main dependent variables were 1) social trust, measured by six statements: “*Generally speaking, most people can be trusted*”, “*Generally speaking, you can't be too careful in dealing with people*”(r), “*Most people would try to take advantage of me, if they got the chance*”(r), “*Most people try to be fair*”, “*People mostly try to be helpful*”, “*People mostly look out for themselves*”(r) with answer possibilities on a 5 point Likert scale ranging from 1 = strongly disagree to 5 = strongly agree. Questions marked with “r” were rotated in order for higher score to indicate more social trust. This way of measuring social trust is rather common and has been used in previous research (Allum, Patulny, Read and Sturgis, 2010; Zmerli and Newton, 2008), 2) political trust, measured by two questions: “*How much do you personally trust the Icelandic parliament?*”, “*How much do you personally trust the police?*” with answer possibilities on a 5 point Likert scale ranging from 1 = very little to 5 = very much. This way of measuring political trust is taken from Zmerli and Newton (2008) that recommend distinguishing between trust in political leaders and trust in political institutions and using the latter as indicator of political trust, as it taps a more stable set of attitudes than trust in particular political leaders, 3) trust in institutions, measured by two questions: “*How much do you personally trust The University of Iceland?*”, “*How much do you personally trust the National Church?*” with answer possibilities on a 5 point Likert scale ranging from 1 = very little to 5 = very much.

In addition, participants were also asked to provide information about age and gender as well as political orientation, measured with one question on a 11 point Likert scale: “*In politics people often talk about left and right. Where would you place yourself on this scale where 0 means left and 10 means right?*”

Procedure: Questionnaires were sent to the homes of participants who had also participated in the study in 2007. Questionnaires were mailed back in pre-stamped envelopes.

Analysis: We specified a model in which the relationships between anger, anxiety and political trust were mediated by social trust. Constructs means and standard deviations were computed. The analysis was conducted through the use of SEM analysis run by the LISREL 8.8 program (Jöreskog and Sörbom, 2006). Due to the ordinal nature of the data, the polychoric correlation matrix, produced by the PRELIS (Jöreskog and Sörbom, 1996) was used as an input matrix in LISREL and the method of estimation was the weighted least squares method (WLS). The WLS method is preferable because of the large sample size (Olson, Foss, Troye and Howell, 2000) and because of the ordinal nature of the (Flora and Curran, 2004).

The analytic procedure consisted of two phases. First, the measurement model was estimated (Anderson and Gerbing, 1988). The measurement model hypothesized a priori that (a) the responses could be explained by four factors, (b) each factor measure had a nonzero loading on the factor it was designed to measure and had a zero loading on the other factors, (c) the error terms of each of the measures were not correlated, (d) the factor variances were fixed at 1, and (e) the correlation between factors were freely estimated. Secondly, the predictive relationships hypothesized in figure 1 were tested. We constructed a structural equation model where the relationship between anger and political trust was fully mediated by social trust and the relationship between anxiety and political trust was partially mediated by social trust.

The most well-known method of assessing fit in SEM models is the chi-square goodness-of-fit statistic. However, the use of the chi-square test has been criticized on

the ground that it will often suggest a poor fit, even when there is a very small discrepancy between the sample and fitted covariance matrices when sample size is large. A number of authors have therefore recommended using additional fit indices (Bentler, 1995; Hu and Bentler, 1999; Raykov, 1998). A number of approximate fit indices were used to evaluate the fit of the SEM models in the present study. These included the nonnormed fit index (NNFI; Bentler and Bonnet, 1980), the comparative fit index (CFI; Bentler, 1990), and the root mean square error of approximation (RMSEA; Browne and Cudeck, 1993). The cutoff value of ,95 was selected for NNFI and CFI. Thus a value of ,95 or higher will imply an acceptable fit of the model (Yu, 2002). RMSEA values less than ,05 indicate a close fit of the model (Hu and Bentler, 1999), values between ,05 and ,08 a moderate fit, and values higher than ,08 will signify an unacceptable fit of the models (Browne & Cudeck, 1993). The selection of these indices and their cut-off values was based on their performance when sample size is large and the WLS estimation method is used. When assessing mediation effect we relied on recommendations from Preacher and Hayes (2008) who claim mediation effects are established when a significant indirect relationship is found between variables X and Y through a third variable.

Results

First we constructed a measurement model (model 1), illustrated in figure 2. The error covariance of variables was set free in four places.

Insert Figure 2 here

According to all paradigms mentioned earlier the model had a very good fit. It had a χ^2 of 371,83 with 94 degrees of freedom, RMSEA was 0,030 [90% confidence limits: 0,027;0,033], CFI = 0,97 and NNFI = 0,96.

The correlation between latent factors is shown in Table 1 as well as descriptive statistics for the main constructs.

Insert Table 1 here

The correlation between factors was quite high, especially between anger and anxiety, as would be expected. Table 2 shows item descriptions and factor loadings for all items assessed in the measurement model.

Insert Table 2 here

The second model (model 2) we assessed was a structural equation model. In that model it was hypothesized that the effects of anger on political trust were fully mediated by social trust and effects of anxiety on political trust were partially mediated by social trust, thus anxiety also had direct effects on political trust.

It had a good fit, χ^2 of 371,83 with 95 degrees of freedom, RMSEA was 0,030 [90% confidence limits: 0,027;0,033], CFI = 0,97 and NNFI = 0,96.

Insert Figure 3 here

We found that the paths in the model were resistant to controlling for sociodemographic variables like age and gender. In order to control for political views (placement on left right political scale) we performed a multi-group structural equation modeling, analyzing left wing voters on the one hand and right wing voters on the other hand. We used the diagnostic weighted least squares method (DWLS) in this analysis because of reduction in sample size (Flora and Curran, 2004). We used the Satorra-Bentler scaled chi square when comparing the models (Satorra and Bentler, 2001). We compared our model to a model where all paths were restricted. There was not a significant difference between the two models, so further testing of individual paths was not needed. We concluded that the paths in our model were the same for people on either end of the left-right political scale

In order to pin down the total influence of factors in the model on political trust we considered squared multiple correlations for reduced form for the dependent variables in the model. It showed a 0,22 for political trust and 0,17 for social trust.

Finally, we also wanted to test if the model would hold for other societal institutions than the parliament and the police. In a second structural equation model (model 3) political trust was gauged with questions regarding trust towards the University of Iceland and the National Church. This model is illustrated in figure 4. It had a χ^2 of 428,65 with 94 degrees of freedom, RMSEA was 0,030 [90% confidence limits: 0,030;0,036], CFI = 0,96 and NNFI = 0,95. As can be seen in Figure 4 the direct relation of anxiety on these two institutions is not statistically significant so the relation is fully mediated by social trust.

Insert Figure 4 here

Discussion

We started our discussion with references to news regarding anger, anxiety and political trust and how there appears to be an assumed connection between negative emotions and political trust. In this study we put this assumption to an empirical test and our results confirmed a relationship, albeit a more complex one as social trust seems to serve as a mediator between negative emotions and political trust.

The purpose of this study was to understand how emotions can influence political trust and our results give evidence to claim that governments and political figures would do well in understanding how emotions can influence political trust.

The first hypothesis that social trust has a positive direct relation with political trust was strongly supported with a standardized regression coefficient of 0,52. This is compatible with the idea advocated by *cultural theories* of political trust (Mishler and Rose, 2001) and *social capital theory* (Putnam, 2000), that social trust may be viewed as a psychological precursor to political trust. The strong and positive relationship between social and political trust is in line with findings reported by Zmerli and Newton (2008) as well as Allum, Sturgis and Read (2010). Our results contribute to the ongoing debate whether social and political trust should always be expected to have a positive relationship between them or not. The practical significance of our results is also valuable. In understanding political trust it is important to be aware of how generalized trust among citizens leads to trust in political institutions. When suspicion among citizens festers it that can lead to lowered political trust.

Hypotheses two and three assumed anxiety and anger would have direct negative relationships with social trust. Both hypotheses gained robust support. Our results are consistent with previous results on similar topics, such as that of Dunn and Schweitzer

(2005) concerning anger and social trust and that of Delhey and Newton (2003) concerning anxiety and social trust. Our results further the understanding of how negative emotions can influence social trust. Of practical relevance is the knowledge how negative emotions can reduce generalized trust that people have in one another.

We expected the relationship between anger and political trust to be fully mediated by social trust and our result support this. However in the case of anxiety we expected the relationship to be partially mediated and our results support this as well. This was expected because anxiety was assumed to be more relevant for political trust than anger. As discussed above, anger and anxiety differ in regard to appraisal of certainty and appraisal of control. Anxiety is characterized by high uncertainty while anger is characterized by high certainty (Smith and Ellsworth, 1985; Dunn and Schweitzer, 2005). The fact that anxiety is characterized by a lack of certainty seems to have a particularly detrimental effect on the decision to trust. This can possibly explain why anxiety has both a direct relationship with political trust as well indirect relationship through social trust.

We also see that the standardized coefficient between anxiety and social trust is higher than the one for anger and social trust. That might also be related to the high uncertainty associated with anxiety. In addition, anger and anxiety are highly correlated ($r = 0,78$) and therefore it is possible that a part of the relationship between anger and social trust can also be explained by anxiety. Lambert and colleagues (2010) claim that anger and anxiety should be considered two separate constructs and should not be lumped together into an index of negative affect, as that can cause the measure to be less sensitive. Lambert and colleagues (2010) do, however, not overlook that the two constructs are highly related and they report a high correlation between the two, ($r =$

0,69) as we too see in our results. In addition, Huddy, Feldman and Cessese (2007) also differentiate between anger and anxiety as distinct negative reactions, that are nonetheless related, which makes it difficult to isolate their effects.

Our model held when adjusting for gender and age. This is in accordance with prior results (Allum, Patulny, Read and Sturgis, 2010; Dunn and Schweitzer, 2005). This indicates that the way negative emotions influence political trust is not different for people of different ages nor is it different between men and women. We also adjusted for political orientation, i.e. placement on left - right political scale. The relationship between emotions and political trust is, according to our results, not different for those on the left compared to those on the right. This is interesting in light of previous research indicating that political trust depends on political orientation (Listhaug and Ringdal, 2008). The model was also tested using different measure of political trust, that is, of trust in institutions whose status and perception fluctuate much less with the political climate. The institutions used were the University of Iceland and the National Church. All relationships in the model held except the direct relationship with anxiety. That might be because anxiety is not perceived equally relevant for those institutions as it is for the political institutions.

The fact that the relationships between anger, anxiety and social trust on the one hand and social trust and trust in institutions on the other, hold for both types of political institutions, strengthens our argument for social trust being a precursor to political trust as the same relationship applies for both highly political institutions as well those that are less so.

Some limitations of this study should be noted. First, because our study is based on cross-sectional data, we can not make strong causal claims. Analyzing the data using

structural equation modeling allows us to claim the proposed causal relationship to be, at least, plausible as a reversed model from our proposed model showed a significantly worse fit. Secondly, we cannot claim that our model is the only plausible model of the relationship between negative emotions and political trust. A number of variables could be included and tested in a more complex model. Anger and anxiety explained 17% of the distribution in social trust. As expected, there are clearly more factors that contribute to social trust than those presented in this study. These factors might be positive emotions as well as sociodemographic variables such as education and income (Delhey and Newton, 2003). Those with poorer education, low income and are dissatisfied with life tend to be less trusting (Delhey and Newton, 2003). The proportion of the variance explained by anger and anxiety is, however, quite high and gives support for the claim that emotions play an important role in understanding social trust. All factors in the model combined (anxiety, anger and social trust) explain 22% of the variance in political trust. Obviously, there are many different factors that have contributed to the decline in political trust all over the world, such as sociodemographic variables, political party membership and support, country's economics status and perhaps not at least the worldwide economic crisis from 2008 has played a part. Future research should explore some of these variables. We have tried to explain how negative emotions, like anger and anxiety can be one of those factors in reduced political trust. Our results show that when dealing with declining political trust researcher should not be too hasty in abandoning psychological explanations like negative emotions.

We reviewed opinion evidence that political trust is declining in both Europe and the United States. We have also mentioned that low levels of political trust has real consequence for societies, not just for political leaders as political trust has been shown to correlate with law abiding behavior (Marien and Hooghe, 2011). In light of these facts

our results help to understand some of the factors that may influence political trust which is important in order to maintain an adequate amount of political trust in a society.

In future research it would be valuable to measure the relationship between emotions and political trust over time to gain more understanding of the possible dynamic interplay between those factors. A longitudinal design would also help us to clarify causal relationship by observing whether the change in emotions or trust comes first, or if it happens simultaneously. Finally, would it be preferable to measure trust using a behavioral measure. One such possible measure is the act of voting or other civic participation.

Finally, one of the most practical implication of our findings may be that perhaps authorities should pay more attention to those who are anxious compared to the angry ones. The focus tends to be on angry citizens. They are more likely to make themselves heard, through protests or other visible displays of displeasure. Our results indicate on the other hand, that anxious citizens, the one who sits grumbling at home and refuses to comply with decisions made by authorities or to participate in civiv life, may be a bigger problem for the legitmacy of authorities

References

- Allum, N., Patulny R., Read, S. & Sturgis, P. (2010). Re-evaluating the links between social trust, institutional trust and civic association in Europe. In Stillwell et al. (Ed.) *Understanding Population Trends and Processes*, Springer Verlag.
- Allum, N., Sturgis, P. & Read, S. (2010). Evaluating change in social and political trust in Europe. In E. Davidov, J. Billiet. & P. Schmidt. (Ed.). *Methods for Cross-Cultural Analysis: Basic Strategies and Applications*. Taylor & Francis.
- Anderson, J. C. & Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin, 103*, 411–423.
- Bentler, P. M. (2004). *EQS 6 Structural Equations Program Manual*. Encino, CA: Multivariate Software, Inc.
- Berkowitz, L. & Harmon-Jones, E. (2004). Toward an understanding of the determinants of anger. *Emotion, 4*, 107-130.
- Brown, M.W. & Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. In Bollen, K.A. & Lang, J.S. (Ed.). *Testing Structural Equation Models*. United Kingdom: Sage Publications Inc.
- Carver, C.S. & Harmon-Jones, E. (2009). Anger is an approach-related affect: evidence and implications. *Psychological Bulletin, 135*, 183-204.
- Delhey, J. & Newton, K. (2003). Who trusts? The origins of social trust in seven societies. *European Societies, 5*, 93-137.
- Dunn, J.R. & Schweitzer, M.E. (2005). Feeling and believing: The influence of emotion on trust. *Journal of Personality and Social Psychology, 88*, 736-748.
- Flora, D.B & Curran, P.J. (2004). An empirical evaluation of alternative methods of estimation for confirmatory factor analysis with ordinal data. *Psychological Methods, 9*, 466-491.
- Goldberg, L.R. (1990). An alternative "Description of Personality": The Big-Five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology, 59*, 1216-1229.

- Gino, F. & Schweitzer, M.E. (2008). Blinded by anger or feeling the love: How emotions influence advice taking. *Journal of Applied Psychology*, 93, 1165-1173.
- Glover, J. (2011, 13th of March). Europeans are liberal, anxious and don't trust politicians, poll reveals. *The Guardian*. Retrieved on the 22th of August from <http://www.guardian.co.uk/world/2011/mar/13/guardian-icm-europe-poll-2011>
- Hetherington, M.J. (1998). The political relevance of political trust. *American Political Science Review*, 92, 791-808.
- Holmberg, S. (1999). Down and down we go: Political trust in Sweden. In Norris, P. (Ed.) *Critical citizens:Global support for democratic governance* (bls.103-123). New York: Oxford University Press Inc.
- Hu, L., & Bentler, P. M. (1998). Fit indices in covariance structure analysis: Sensitivity to underparameterized model misspecification. *Psychological Methods*, 3, 424-453.
- Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criterion for fit indexes in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Huddy, L., Feldman S. & Cassese, E. (2007). On the distinct political effects of anxiety and anger. In W.R. Neumann, G.E. Marcus, A.N. Crigler & M. Mackuen. (Eds.). *The Affect Effect*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Jagodzinski, W. & Manabe, K. (2004). How to Measure Interpersonal Trust? A Comparison of Two Different Measures. *ZA Information* 55, 85–97.
- Jöreskog, K.G. & Sörbom, D. (2006). *LISREL for Windows [Computer Software]*. Lincolnwood, IL: Scientific Software International, Inc.
- Jöreskog, K.G. & Sörbom, D. (1996). *LISREL 8: User's reference guide*. Lincolnwood, IL: Scientific Software International, Inc.
- Kaase, M. (1999). Interpersonal trust, political trust and non-institutionalised political participation in Western Europe. *West European Politics*, 22, 1-21.

- Kohut, A. (2010, 19th of April). Americans are more skeptical of Washington than ever. The Wall Street Journal. Retrieved on the 22th of August from
<http://online.wsj.com/article/SB10001424052702303491304575187941408991442.html>
- Kring, A.M. (2008). Emotion disturbances as transdiagnostic processes in psychopathology. In M. Lewis, J.M. Haviland-Jones & B.L. Feldman. (Eds.), *Handbook of emotions*, New York: The Guilford Press.
- Lambert, A.J., Scherer, L.D., Schott, J.P., Olson, K.R., Andrews, R.K., O'Brien, T.C. & Zisser, A.R. (2010). Rally effects, threat and attitude change: An integrative approach to understanding the role of emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98, 886-903.
- Lerner, J.S. & Keltner, D. (2000). Beyond valence: Toward a model of emotion-specific influences on judgement and choice. *Cognition and Emotion*, 14, 473-493.
- Lerner, J.S. & Keltner, D. (2001). Fear, anger and risk. *Journal of Personality and Social Psychology*, 8, 146-159.
- Listhaug, O. & Ringdal, K. (2008). Trust in political institutions. In H. Ervasti, T. Fridberg, M. Hjerm, K. Ringdal. (Eds.) *Nordic social attitudes in a European perspective* (131-151). Northampton, Massachusetts: Edward Elgar P.L.
- Liu, M. & Wang, C. (2010). Explaining the influence of anger and compassion on negotiators' interaction goals: An assessment of trust and distrust as two distinct mediators. *Communication Research*, 37, 443-472.
- Lühiste, K. (2006). Explaining trust in political institutions: Some illustrations from the Baltic states. *Communist and Post-Communist Studies*, 39, 475-496.
- Marien, S. & Hooghe, M. (2011). Does political trust matter? An empirical investigation into the relation between political trust and support for law compliance. *European Journal of Political Research*, 50, 267-291.

Mishler, W. & Rose, R. (2001). What are the origins of political trust? Testing institutional and cultural theories in post-communist societies. *Comparative Political Studies*, 34, 30-62.

Mishler, W. & Rose, R. (1997). Trust, distrust and scepticism: Popular evaluations of civil and political institutions in post-communist societies. *The Journal of Politics* 59, 418.

Mondak, J. & K. Halperin. (2008). A framework for the study of personality and political behaviour. *British Journal of Political Science*, 38, 335-362.

Moore, P.J., Chung, E. Peterson, R.A., Katzman, M.A. & Vermani, M. (2009). Information integration and emotion: How do anxiety sensitivity and expectancy combine to determine social anxiety? *Cognition and Emotion*, 23, 42-68.

Morin, R. & Balz, D. (1996, the 28th of January). Reality check: The politics of mistrust. *The Washington Post*. Retrieved on the 22th of August from
<http://hackvan.com/etext/politics-of-mistrust/1-trust-nobody.html>

Newton, K. (2007). Social and political trust. In R.J. Dalton & H. Klingeman (Ed.) *The Oxford Handbook of Political Behavior* (342-361). New York: Oxford University Press Inc.

Newton, K. & Norris, P. (1999). Confidence in public institutions: Faith, culture, or performance? Lecture given at a conference by the *American Political Science Associations*.

Olsson, U.H., Foss, T., Troye, S.V. & Howell, R.D. (2000). The performance of ML, GLS, and WLS estimation in structural equation modeling under conditions of misspecification and nonnormality. *Structural Equation Modeling* 7, 557-595.

Perkins, A.M., Kemp, S.E. & Corr, P.J. (2007). Fear and anxiety as separable emotions: An investigation of the revised reinforcement sensitivity theory of personality. *Emotion*, 7, 252-261.

Pew Research Center. (2011). *Fewer are angry at government, but discontent remains high*. Washington DC.

- Preacher, K.J. & Hayes, A.F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods*, 40, 879-891.
- Putnam, R.D. (1993). *Making Democracy Work*. Princeton: Princeton University Press.
- Putnam, R.D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Raykov, T. (1998). On the use of confirmatory factor analysis in personality research. *Personality and Individual Differences*, 24, 291-293
- Rein, S. (2010, 11th of October). The United States of anger. *Forbes magazine*. Retrieved on the 22th of August 2011 from <http://www.forbes.com/2010/10/11/united-states-anger-leadership-managing-rein.html>
- Roth, F. (2009). The effects of the financial crisis on systemic trust. *Intereconomics*, 44, 203-208.
- Salzer, S., Pincus, A.L., Hoyer, J., Kreische, R. Leichsenring, F. & Leibing, E. (2008). Interpersonal subtypes within generalized anxiety disorder. *Journal of Personality Assessment*, 90, 292-299
- Sarason, I.G. (1984). Stress, anxiety, and cognitive interference: Reactions to tests. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 929-938.
- Satorra, A. & Bentler, P. M. (2001). A scaled difference chi-square test statistic for moment structure analysis. *Psychometrika*, 66, 507-514.
- Schoen, H. & S. Schumann. (2007). Personality traits, partisan attitudes, and voting behavior. Evidence from Germany. *Political Psychology*, 28, 471-498.
- Schoon, I., Cheng, H., Gale, C.R., Batty, G.D. & Deary, I.J. (2010). Social status, cognitive ability, and educational attainment as predictors of liberal social attitudes and political trust. *Intelligence*, 1, 144-150.

- Schwarz, N., & Clore, G. L. (1988). How do I feel about it? Informative functions of affective states. In K. Fiedler & J. Forgas. (Eds.), *Affect, cognition, and social behavior* (pp. 44–62). Toronto, Ontario, Canada.
- Schwarz, N. (1990). Feelings as information: Informational and motivational functions of affective states. In E. Higgins & R. Sorrentino. (Eds.). *Handbook of motivation and cognition: Foundations of social behavior* (2, 527–561). New York: Guilford Press.
- Smith, C. A. & Ellsworth, P. C. (1985). Patterns of cognitive appraisal in emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 813–838.
- Spitzer, R.L., Kroenke, K., Williams, J.B.W., Löwe, B. (2006). A brief measure for assessing generalized anxiety disorder: The GAD-7. *Archives of Internal Medicine*, 166, 1092-1097.
- Sturgis, P., Patulny, R. & Allum, N. (2007). What makes trusters trust? Lecture given at the conference *Reciprocity: Theories and Facts*, Milan.
- The Public Health Institution of Iceland (2009). *Health and wellbeing of the Icelandic people*. Retrieved on the 14th of March 2011 from <http://www.lydheilsustod.is/rannsoknir/heilsa-og-lidan-2007/>. Licence number: 09-094.
- Voortman, H. (2009). *Political trust; a matter of personality factors or satisfaction with government performance?* Unpublished master thesis. University Twente.
- Williams, M. (2001). In whom we trust: Group membership as an affective context for trust development. *Academy of Management Review*, 26, 377-396.
- Yu, C.Y. (2002). *Evaluating Cutoff Criteria of Model Fit Indices for Latent Variable Models with Binary and Continuous Outcomes*. Unpublished doctoral dissertation: University of California: Los Angeles.
- Zmerli, S. & Newton, K. (2008). Social trust and attitudes toward democracy. *Public Opinion Quarterly*, 72, 706-724.
- Öhman, A. & Rück, C. (2007). Four principles of fear and their implications for phobias.

In J. Rottenberg & S. L. Johnson (Eds), *Emotion and psychopathology: Bridging affective and clinical science* (pp. 167-189). Washington, DC: American Psychological Association.

Öhman, A. (2008). Fear and anxiety: Overlaps and dissociations. In M. Lewis, J.M. Haviland-Jones, & B.L. Feldman. (Eds), *Handbook of emotions*, New York: The Guilford Press.

Tables and figures

Table 1

Descriptive statistics for constructs and correlation between latent factors

	M	SD	1	2	3	4
1. Anxiety ^a	2,01	0,77	-	0,78	-0,40	-0,47
2. Anger ^b	1,36	0,37	-	-	-0,36	-0,39
3. Social trust ^c	3,51	0,57	-	-	-	0,62
4. Political trust ^d	3,14	0,71	-	-	-	-

^a Measured from 1=never to 5=very often

^b Measured from 1=never to 4=often

^c Measured from 1=strongly disagree to 5=strongly agree

^d Measured from 1=very little to 5=very much

Table 2

Results from confirmatory factor analysis of the measurement model

Construct	Item	Factor loadings
Anxiety	I felt I was losing control over important factors in my life	0,79
	I felt things were going my way	0,71
	I felt my problems were piling up without me being able to manage them	0,77
Anger	It was easy to irritate and frustrate me	0,81
	I had tantrums that I couldn't control	0,88
	I wanted to break or smash objects	0,80
	I screamed or threw objects	0,84
	I had a fight	0,77
Social trust	Generally speaking, most people can be trusted	0,83
	Generally speaking, you can't be too careful in dealing with people	0,48
	Most people would try to take advantage of me, if they got the chance	0,53
	Most people try to be fair	0,85
	People mostly try to be helpful	0,80
	People mostly look out for themselves	0,50
	Trust in the Icelandic parliament	0,49
Political trust	Trust in the police	0,45

Note: Factor loadings are standardized

Figure 1

Conceptual figure

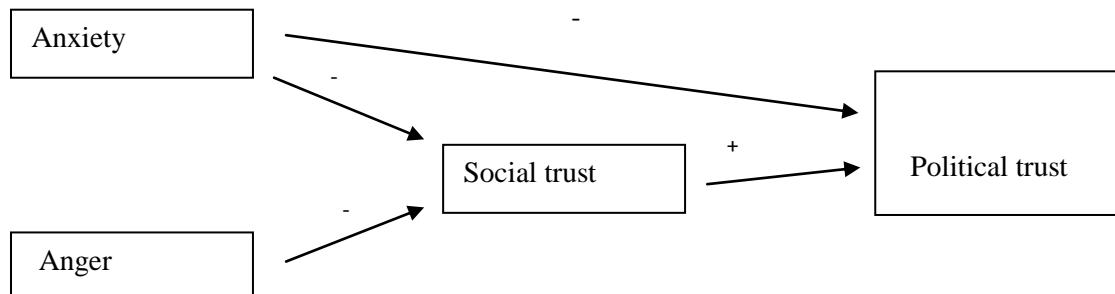

Figure 2

Measurement model (model 1)

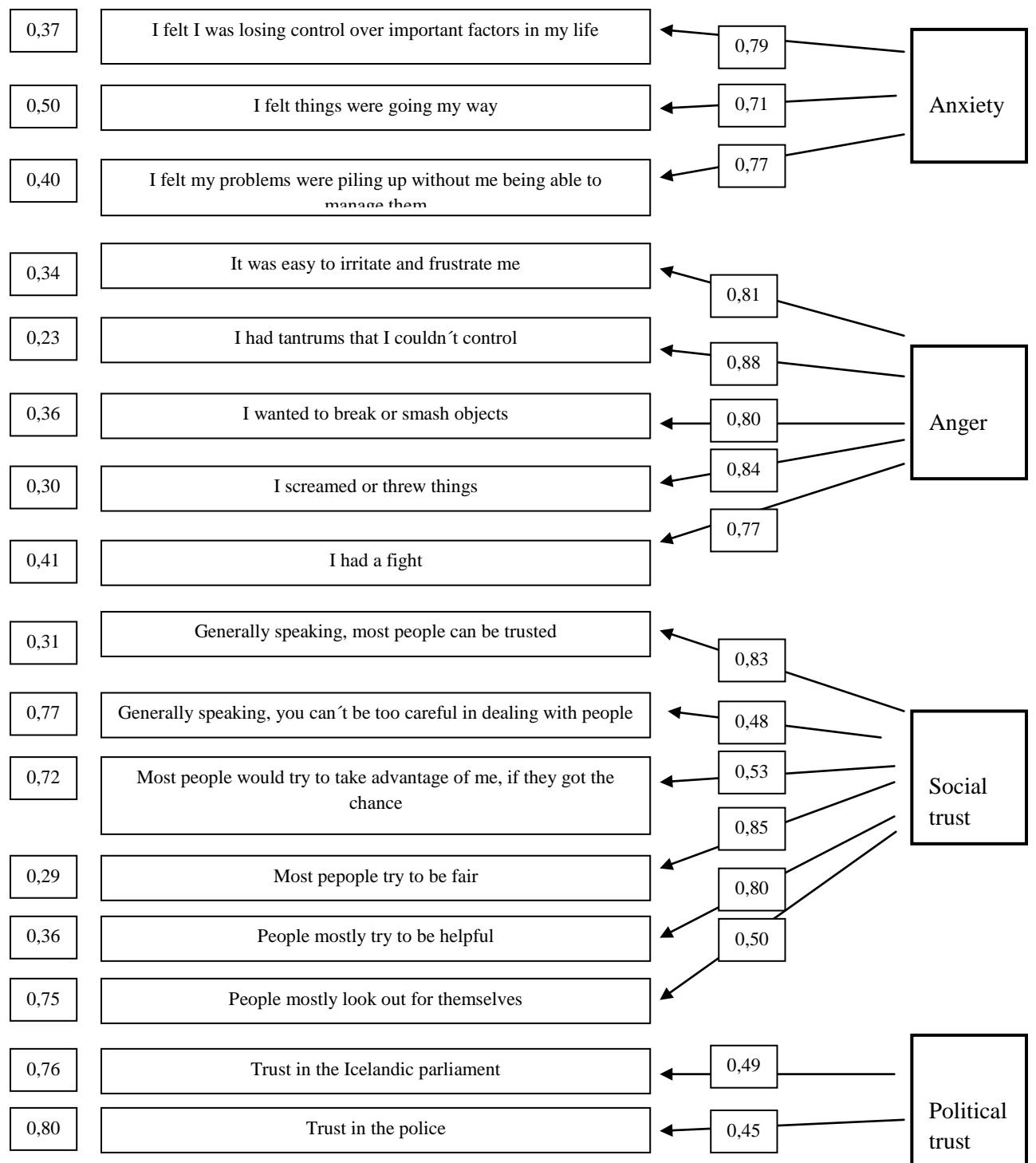

Figure 3

Model 2: Final model

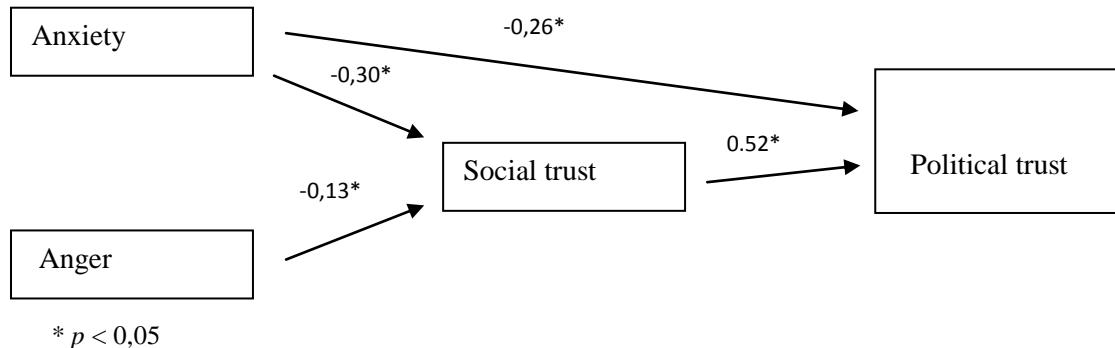
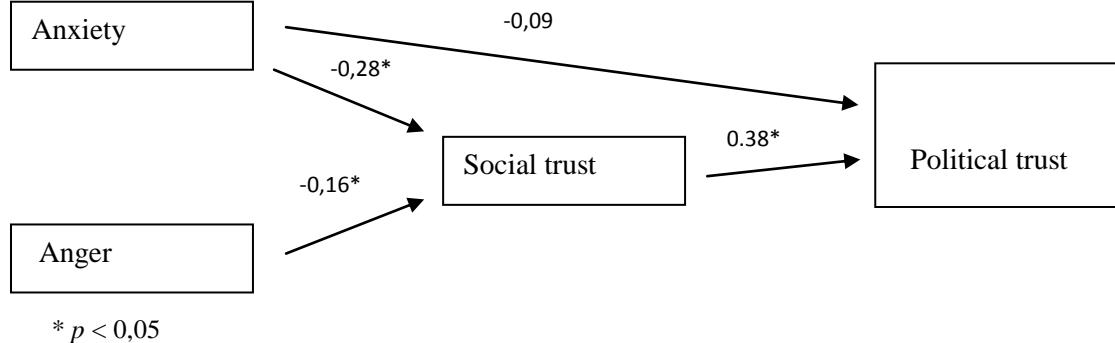

Figure 4

Model 3: Model with the University of Iceland and the National Church

Heimildaskrá

- Allum, N., Patulny R., Read, S. og Sturgis, P. (2010). Re-evaluating the links between social trust, institutional trust and civic association in Europe. Í Stillwell o.fl. (Ritsj.). *Understanding Population Trends and Processes*, Springer Verlag.
- Allum, N., Sturgis, P. og Read, S. (2010). Evaluating change in social and political trust in Europe. Í E. Davidov, J. Billiet og P. Schmidt. (Ritsj.). *Methods for Cross-Cultural Analysis: Basic Strategies and Applications*. Taylor & Francis.
- Anderson, C.J. og LoTempio, A. J. (2002). Winning, losing and political trust in America. *British Journal of Political Science*, 32, 335-351.
- Anderson, C.J. og Singer, M.M. (2008). The sensitive left and impervious right. *Comparative Political Studies*, 41, 564-599.
- Bäck, M. og Kestilä, E. (2008). Social capital and political trust in Finland: An individual-level assessment. *Scandinavian Political Studies*, 32, 171-194.
- Bardi, A. og Schwartz, S. H. (2003). Values and behavior: Strength and structure of relations. *Personality and Social Psychology Bulletin* 29, 1207-1220.
- Berkowitz, L. og Harmon-Jones, E. (2004). Toward an understanding of the determinants of anger. *Emotion*, 4, 107-130.
- Bobbio, N. 1996. *Left and right: The significance of a political distinction*. Cambridge:Polity Press.
- Brader, T. (2011). The Political Relevance of Emotions:“Reassessing” Revisited. *Political Psychology*, 32, 2011.

Brader, T. (2005). Striking a responsive chord: How political ads motivate and persuade voters by appealing to emotions. *American Journal of Political Science*, 49, 388-405.

Capacent (2011). *Pjóðarpúlsinn*. Sótt þann 26. apríl af <http://capacent.is/frettir-og-froddleikur/thjodarpulsinn/thjodarpulsinn/2011/02/25/Traust-til-margra-stofnana-a-uppleid/>

Carver, C.S. og Harmon-Jones, E. (2009). Anger is an approach-related affect: evidence and implications. *Psychological Bulletin*, 135, 183-204.

Clore, G.L., Schwarz, N. og Conway, M. (1994). Affective causes and consequences of social information processing. Í R.S. Jr. Wyer og T.K. Srull. (Ritstj.) *Handbook of Social Cognition*, vol 1: Basic Processes. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Dalton, R. (2004). *Democratic challenges, democratic choices: The erosion of political support in advanced industrial democracies*. Oxford: Oxford University Press.

Delhey, J. og Newton, K. (2003). Who trusts? The origins of social trust in seven societies. *European Societies*, 5, 93-137.

Devos, T., Spini, D. og Schwartz, S.H. 2002. Conflicts among human values and trust in institutions. *British Journal of Social Psychology* 41, 481–94.

Dunn, J.R. og Schweitzer, M.E. (2005). Feeling and believing: The influence of emotion on trust. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88, 736-748.

Feldman, S. (2003). Values, ideology, and the structure of political attitudes. Í D.O. Sears, L. Huddy og R. Jervis. (Ritstj.). *The Oxford Handbook of Political Psychology*, bls. 477–508. New York: Oxford University Press.

Fisher, J., van Heerde-Hudson, J. og Tucker, A. (2011). Why both theory and empirics suggest there is more than one form of trust: A response to Hooghe. *The British Journal of Politics and International Relations*, 13, 276-281.

Fisher, J., van Heerde, J. og Tucker, A. (2010). Does one trust judgement fit all? Linking theory and empirics. *The British Journal of Politics and International Relations*, 12, 161-188.

Forgas, J.P. (1995). Mood and judgment: The affect infusion model (AIM). *Psychological Bulletin*, 117, 39-66.

Freitag, M. og Traunmüller, R, (2009). Spheres of trust: An empirical analysis of the foundations of particularised and generalised trust. *European Journal of Political Research*, 48, 782-803.

Gambetta, D. (2000). Can we trust trust?, í D. Gambetta. (Ritstj.) *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations*, kafli 13, 213-237. Rafræn útgáfa. Sótt þann 16. september af <http://www.sociology.ox.ac.uk/papers/gambetta213-237.pdf>

Gino, F. og Schweitzer, M.E. (2008). Blinded by anger or feeling the love: How emotions influence advice taking. *Journal of Applied Psychology*, 93, 1165-1173.

Hetherington, M.J. (1998). The political relevance of political trust. *American Political Science Review*, 92, 791-808.

Hooghe, M. (2011). Why there is basically only one form of political trust. *The British Journal of Politics and International Relations*, 13, 269-275.

Huddy, L., Feldman S. og Cassese, E. (2007). On the distinct political effects of anxiety and anger. Í W.R. Neumann, G.E. Marcus, A.N. Crigler og M. Mackuen. (Ritstj.). *The affect effect*. Chicago: The University of Chicago Press

Hulda Þórisdóttir (2010). Hamingja, stjórnmálaafstaða og efnahagshrunið. Í Silja Bára Ómarsdóttir (Ritstj.): *Pjóðarspegillinn: Rannsóknir í félagsvísindum XI*, bls.42-50. Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands.

Inglehart, R, og Klingemann, H.D. (1976). Party identification, ideological preference and the left-right dimension among western mass publics. Í I. Budge, I.Crewe og D. Farlie. (Ritstj.): *Party Identification and Beyond*. London: Wiley. Bls. 243–73.

Jagodzinski, W. and Manabe, K. (2004). How to Measure Interpersonal Trust? A Comparison of Two Different Measures. *ZA Information* 55, 85–97.

Jones og George (1998). The experience and evolution of trust: Implications for cooperation and teamwork. *Academy of Management Review*, 23, 531-546.

Jost, J.T., Glaser, J., Kruglanski, A.W. og Sulloway, F.J. (2003). Political conservatism as motivated social cognition. *Psychological Bulletin* 129, 339–75.

Kaase, M. (1999). Interpersonal trust, political trust and non-institutionalised political participation in Western Europe. *West European Politics*, 22, 1-21.

Kring, A.M. (2008). Emotion disturbances as transdiagnostic processes in psychopathology. Í M. Lewis, J.M. Haviland-Jones og B.L. Feldman. (Ritstj.). *Handbook of emotions*, New York: The Guilford Press.

Ladd, J.M og Lenz, G.S. (2008). Reassessing the role of anxiety in vote choice. *Political Psychology*, 29, 275-294.

Lambert, A.J., Scherer, L.D., Schott, J.P., Olson, K.R., Andrews, R.K., O'Brien, T.C. og Zisser, A.R. (2010). Rally effects, threat and attitude change: An integrative approach to understanding the role of emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98, 886-903.

Lerner, J.S. og Keltner, D. (2000). Beyond valence: Toward a model of emotion-specific influences on judgement and choice. *Cognition and Emotion*, 14, 473-493.

Lerner, J.S. og Keltner, D. (2001). Fear, anger and risk. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 146-159.

Lindstrom, M. og Mohseni, M. (2009). Social capital, political trust and self-reported psychological health: A population-based study. *Social Science & Medicine*, 68, 436-443.

Listhaug, O. og Ringdal, K. (2008). Trust in political institutions. Í Ervasti, H., Fridberg, T., Hjerm, M., og Ringdal, K. (Ritstj.) *Nordic social attitudes in a European perspective* (131-151). Northampton, Massachusetts: Edward Elgar P.L

Lühiste, K. (2006). Explaining trust in political institutions: Some illustrations from the Baltic states. *Communist and Post-Communist Studies*, 39, 475-496.

Lýðheilsustöð (2009). Heilsa og líðan Íslendinga. Sótt þann 13. janúar 2011 af <http://www.lydheilsustod.is/rannsoknir/heilsa-og-lidan-2007/>. Leyfisnúmer: 09-094.

Mair, P. (2007). Left – right orientations. Í R.J. Dalton og H.D. Klingemann. (Ritstj.): *The Oxford Handbook of Political Behavior*. New York: Oxford University Press.

Marcus, C.E. (2000). Emotions in politics. *Annual Review of Political Science*, 3, 221-250.

Marien, S. og Hooghe, M. (2011). Does political trust matter? An empirical investigation into the relation between political trust and support for law compliance. *European Journal of Political Research*, 50, 267-291

Miller, A. og Listhaug, O.(1990). Political parties and confidence in government:

A comparison of Norway, Sweden and the United States. *British Journal of Political Science*, 20, 357–86.

Mishler, W. og Rose, R. (1997). Trust, distrust and scepticism: Popular evaluations of civil and political institutions in post-communist societies. *The Journal of Politics* 59, 418.

Mishler, W. og Rose, R. (2001). What are the origins of political trust? Testing institutional and cultural theories in post-communist societies. *Comparative Political Studies*, 34, 30-62.

Moore, P.J., Chung, E. Peterson, R.A., Katzman, M.A. og Vermani, M. (2009). Information integration and emotion: How do anxiety sensitivity and expectancy combine to determine social anxiety? *Cognition and Emotion*, 23, 42-68.

Morris, S.D. og Klesner., J.L, (2010). Corruption and trust: Theoretical considerations and evidence from Mexico. *Comparative Political Studies*, 43, 1258-1285.

Mutz, D. (2007). Í R.J. Dalton og H.D. Klingemann. (Ritstj.): *The Oxford Handbook of Political Behavior*. New York: Oxford University Press.

Myers, D. og Tingley, D. (2011). *The influence of emotions on trust*. Óbirt doktorsritgerð. Princeton háskóla.

Newton, K. og Norris, P. (1999). Confidence in public institutions: Faith, culture, or performance? Fyrirlestur fluttur á ráðstefnu hjá *American Political Science Associations*.

Newton, K. (2007). Social and political trust. Í R.J. Dalton og H. Klingeman. (Ritstj.). *The Oxford Handbook of Political Behavior* (342-361). New York: Oxford University Press Inc.

Norris, P. (1999). *Critical citizens: Global support for democratic government*. Oxford: Oxford University Press.

Perkins, A.M., Kemp, S.E. og Corr, P.J. (2007). Fear and anxiety as separable emotions: An investigation of the revised reinforcement sensitivity theory of personality. *Emotion, 7*, 252-261.

Pew rannsóknarmiðstöð. (2011). *Fewer are angry at government, but discontent remains high*. Washington DC.

Putnam, R.D. (1993). *Making Democracy Work*. Princeton: Princeton University Press.

Putnam, R.D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon og Schuster.

Roth, F. (2009). The effects of the financial crisis on systemic trust. *Intereconomics, 44* (4), 203-208.

Rudolph, T.J. og Evans, J. (2005). Political trust, ideology and public support for government spending. *American Journal of Political Science 49*, 660-671.

Salzer, S., Pincus, A.L., Hoyer, J., Kreische, R. Leichsenring, F. og Leibing, E. (2008). Interpersonal subtypes within generalized anxiety disorder. *Journal of Personality Assessment, 90*, 292-299.

Sarason, I.G. (1984). Stress, anxiety, and cognitive interference: Reactions to tests. *Journal of Personality and Social Psychology, 46*, 929-938.

Schoon, I., Cheng, H., Gale, C.R., Batty, G.D. og Deary, I.J. (2010). Social status, cognitive ability, and educational attainment as predictors of liberal social attitudes and political trust. *Intelligence, 1*, 144-150.

Scholsz, J.T. og Lubell, M. (1998). Trust and taxpaying: Testing the heuristic approach to collective action. *American Journal of Political Science* 42, 398-417.

Schwarz, N., og Clore, G. L. (1988). How do I feel about it? Informative functions of affective states. Í K. Fiedler og J. Forgas. (Ritstj.), *Affect, cognition, and social behavior* (pp. 44–62). Toronto, Ontario, Kanada.

Schwarz, N. (1990). Feelings as information: Informational and motivational functions of affective states. Í E. Higgins og R. Sorrentino. (Ritstj.). *Handbook of motivation and cognition: Foundations of social behavior* (2, 527–561). New York: Guilford Press.

Smith, C. A. og Ellsworth, P. C. (1985). Patterns of cognitive appraisal in emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 813–838.

Sturgis, P., Patulny, R. og Allum, N. (2007). What makes trusters trust? Fyrirlestur haldinn á ráðstefnunni *Reciprocity: Theories and Facts*, Mílan.

Taddeo, M. (2009). Defining trust and e-trust: From old theories to new problems. *International Journal of Technology and Human Interaction*, 5(2), 23-34.

Thorisdottir, H., Jost, J., Liviatan, I. og Shrout, P. (2007). Psychological needs and values underlying left-right political orientation: Cross-national evidence from Eastern and Western Europe. *Public Opinion Quarterly*, 71, 175-203

Veenhoven, R. (1991). Questions on happiness: classical topics, modern answers, blind spots. Í F. Strack, M. Argyle og N. Schwarz. (Ritstj.). *Subjective Well-Being: An interdisciplinary perspective*, New York: Pergamon Press.

Welch, M.R., Rivera, R.E., Conway, B.P., Yonkoski, J.Y., Lupton, P.M., Giancola, R. (2005). Determinants and consequences of social trust. *Sociological Inquiry*, 75, 453-473.

Westen, D. (2007). *The political brain: The role of emotion in deciding the fate of the nation*. New York: Public Affairs.

Wierzbicka, A. (1992). Defining emotion concepts. *Cognitive Science*, 16, 539-581.

Williams, M. (2001). In whom we trust: Group membership as an affective context for trust development. *Academy of Management Review*, 26, 377-396.

Zmerli, S. og Newton, K. (2008). Social trust and attitudes toward democracy. *Public Opinion Quarterly*, 72, 706-724.

Öhman, A. (2008). Fear and anxiety: Overlaps and dissociations. Í M. Lewis, J.M. Haviland-Jones og B.L. Feldman. (Ritstj.), *Handbook of emotions*, New York: The Guilford Press.

Öhman, A. og Rück, C. (2007). Four principles of fear and their implications for phobias. Í J. Rottenberg and S. L. Johnson (Ritstj.), *Emotion and psychopathology: Bridging affective and clinical science* (pp. 167-189). Washington, DC: American Psychological Association.